

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

SPORY O ČEST NA TŘEBOŇSKÉM PANSTVÍ
V 17. A 18. STOLETÍ

Vedoucí práce: Mgr. Jaroslav Dibelka, Ph.D.

Autorka práce: Jana Honnerová

Studijní obor: Historie – Bohemistika

Ročník: Třetí

2015

Prohlašuji, že jsem tuto práci *Spory o čest na třeboňském panství v 17. a 18. století* vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Dále prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 30. července 2015

.....

Jana Honnerová

Zde bych ráda poděkovala zejména Mgr. Jaroslavu Dibelkovi, Ph.D. za jeho cenné rady a připomínky a velkou trpělivost při vedení mé bakalářské práce. Své rodině a přátelům děkuji za slova povzbuzení a podpory po celou dobu mého studia.

Anotace

Tématem předkládané bakalářské práce jsou spory o čest, které byly projednávány v letech 1650-1750 na panství Třeboň. Tato práce si klade za cíl analyzovat spory o čest mezi obyvateli městeček a vesnic na třeboňském panství ve zmíněném období na základě trestně právních pramenů, a to žalob aktérů sporů o čest, úřední korespondence mezi purkmistrem a radou příslušného města a vrchního hejtmana panství. V centru pozornosti budou konkrétní aktéři sporů o čest a jejich možnosti obhajoby vlastní cti. Bez povšimnutí nezůstanou ani typická místa, na nichž se spory o čest odehrávaly, ani formy urážek na cti. Ze zachycených verbálních urážek na cti bude sestavena jejich typologie. Z pohledu historické antropologie bude rovněž přiblížen specifický spor o čest sirotka Sofie Renčové z Lomnice nad Lužnicí.

Annotation

The theme of the presented bachelor thesis are disputes concerning honour in the years 1650-1750 on the Třeboň estate. This thesis aims at analysing honour disputes among inhabitants of townlets and villages on the Třeboň estate in the time in question on the basis of criminal law sources, suits of participants of the honour disputes, correspondence between the mayor and town council and top trustee of the estate. Actual participants of the honour disputes and the possibilities of the defence of their own honour will be in the centre of attention. Neither the characteristic surroundings in which the honour disputes took place nor the sort of defamations will be omitted. A typology of the defamations will be formed from the records of verbal offences. A particular honour dispute of an orphan named Sofie Renčová from Lomnice nad Lužnicí will be studied as well from the historical-anthropological perspective

Obsah

I. Úvod	7
II. Stručná charakteristika třeboňského panství v letech 1650-1750	12
III. Čest jako základní kategorie stavovské společnosti v raném novověku	17
IV. Spory o čest řečí normativních pramenů	21
V. Charakteristika sporů o čest na třeboňském panství v letech 1650-1750	23
VI. Příběh Sofie Renčové	36
VII. Závěr.....	41
VIII. Seznam použitých pramenů a literatury	43
IX. Přílohy	46

I. Úvod

Počátky historického bádání o cti a sporech o ni byly na přelomu 19. a 20. století spjaty především se zaměřením představitelů kulturní historie na městské prostředí v raném novověku.¹ Jeden z představitelů tohoto směru, Zikmund Winter, se soustředil především na období šestnáctého století optikou kulturního života měst. Současnými historiky byla Winterova metoda bádání podrobena kritice, přičemž bylo poukázáno na Winterovo pouhé parafrázování citací pramenů bez ohledu na širší kontext a rovněž na metodologickou neurčitost výzkumu.² Z hlediska zemského a městského práva přistupovali ke konceptu cti a její obhajoby před soudem právní historici, kteří se v sedmdesátých letech zaměřili na definici cti prostřednictvím normativních pramenů.³ V raném novověku snaha o obranu cti vrcholila před soudem v tzv. sporech o čest. Tyto spory byly Jaroslavem Pánkem v sedmdesátých letech klasifikovány jako trestně právní případy, projednávané před městským hrdelním soudem. Spolu s dalšími historiky a historičkami se zabýval problematikou městského hrdelního soudnictví v 16. až 18. století.⁴

Teprve na sklonku minulého století se zájem historiků o studium cti projevil zejména v historickoantropologicky zaměřených výzkumech, které byly ovlivněny zejména pracemi z německého prostředí.⁵ Výzkum cti a pojmů s ní souvisejících se stal jedním z hlavních badatelských témat historické antropologie. Literatura německé

¹ Z oblasti kulturní historie zejm. Zikmund WINTER, *Zlatá doba českých měst*, Praha 1991; TÝŽ, *Kulturní obraz českých měst II*, Praha 1892; TÝŽ, *Řemeslnictvo a živnosti XVI. věku v Čechách (1526-1620)*, Praha 1909. Ke kulturním historikům patřili i Čenek Zíbrt a Josef Svátek.

² Jaroslav PÁNEK, *Městské hrdelní soudnictví v pozdně feudálních Čechách. Výsledky, problémy a perspektivy studia*, Československý časopis historický (dále jen ČsČH) 32, 1984, 693-728, s. 698.

³ Pouze výběrově z hlediska trestního práva Karel MALÝ, *České právo v minulosti*, Praha 1995; TÝŽ, *Trestní právo v Čechách v 15. a 16. století*, Praha 1979.

⁴ J. PÁNEK, *Městské hrdelní soudnictví*, s. 712-713. Trestné činy rozřídil do několika kategorií: 1) činy proti oficiální ideologii; 2) činy proti panovníkovi a státnímu zřízení; 3) činy proti pozemkové vrchnosti; 4) činy proti místní administrativě; 5) činy proti životu a zdraví; 6) činy proti majetku; 7) činy proti cti; 8) činy proti mravnosti. Na Pánkovy práce navázala Eva PROCHÁZKOVÁ, *Hrdelní soudnictví města Benešova v 16.-18. století*, Sborník vlastivědných prací z Podblanicka (dále jen SVPP) 21, 1980, s. 211-254.

⁵ Pouze výběrově z publikací zabývajících se historickou antropologií Richard van DÜLMEN, *Historická antropologie. Vývoj. Problémy. Úkoly*, Praha 2002; Georg IGGERS, *Dějepisectví ve 20. století. Od vědecké objektivity k postmoderní výzvě*, Praha 2002; Martin NODL - Daniela TINKOVÁ (edd.), *Antropologické přístupy v historickém bádání*, Praha 2007.

provenience položila základy konceptualizace cti a přišla s její definicí.⁶ Zásadním textem pro studium cti se stal článek německého historika Martina Dingese, který v něm stanovil základní kritéria pro zkoumání cti.⁷ Dinges vymezil čest jako „*fenomén dlouhého trvání*“ a zároveň poukázal na úskalí tohoto pojmu, které tkvělo v jeho abstraktnosti a plné neuchopitelnosti.⁸ Vlastní výzkum cti soustředil na městské prostředí, protože ve městech jako centrech sociálních změn se nejlépe analyzovala proměnlivost sémantiky cti.⁹

Richard van Dülmen, jenž stejně tak jako Dinges upozornil na čest jako specifickou kategorii stavovské společnosti raného novověku, se zabýval spíše její ztrátou, respektive bezectností.¹⁰ Podle něho dobrá pověst podmiňovala pozitivní vztahy mezi sousedy, kariéru jednotlivce i sňatkovou politiku. Zakládala sociální status každého jednotlivce jak v rámci jeho sociální skupiny, tak v rámci obce, lze ji tedy rozdělit na čest osobní a kolektivní.¹¹ Objasnil situace vedoucí ke ztrátě cti, dotkl se typologie urážek, kterými se lidé častovali.¹² Věnoval se také bezectnosti z pohledu různých profesí a hovořil o počestných a nepočestných řemeslech. U nepočestných řemesel se snažil objasnit důvody a příčiny jejich špatné pověsti. Osvětlil problematiku cti a obyvatel, kteří byli spojováni s hrdelním právem, především ukázal na rozmanitost difamujících trestů. Zabýval se také otázkou bezectnosti sebevrahů.¹³

Další práce Richarda van Dülmena s názvem *Kultura a každodenní život v raném novověku* vznikla jako syntéza usilující o shrnutí informací o období 16. až 18. století optikou širokých sociálních vrstev ve středoevropském prostoru. V jejím druhém dílu autor představil dvě odlišná prostředí venkova a města. Pokusil se postihnout shodné znaky a rozdíly mezi městskou a venkovskou společností. Dülmen nazíral na

⁶ Richard van DÜLMEN, *Bezectní lidé. O katech, děvkách a mlynářích (Nepočestnost a sociální izolace v raném novověku)*, Praha 2003.

⁷ Srov. Martin DINGES, *Die Ehre als Thema der Stadtgeschichte. Eine Semantik im Übergang vom Ancien Régime zur Moderne, Zeitschrift für historische Forschung* (dále jen ZHF) 16, Berlin 1989, s. 409-440; TÝŽ, *Die Ehre als Thema der historischen Anthropologie. Bemerkungen zur Wissenschaftsgeschichte und Konzeptualisierung*, in: Klaus Schreiner – Gerd Schwerhoff (edd.), *Verletzte Ehre. Ehrkonflikte in Gesellschaften des Mittelalters und der frühen Neuzeit*, Köln-Weimar-Wien, 1995, s. 29-62.

⁸ M. DINGES, *Die Ehre*, s. 409-410.

⁹ TAMTÉŽ, s. 411.

¹⁰ R. van DÜLMEN, *Bezectní lidé*, s. 85.

¹¹ TAMTÉŽ, s. 7-8.

¹² TAMTÉŽ, s. 9.

¹³ TAMTÉŽ, s. 75 an.

čest jako na hodnotu, na které byla stavovská společnost založena.¹⁴ V rámci stavovské společnosti pak sledoval sociální změny v podobě vydělení nižších společenských skupin koncem 16., 17. a 18. století. Příčiny rozkladu stavovské společnosti viděl právě v nebývalém nárůstu skupin obyvatelstva, jako byli žebráci či vaganti.¹⁵

V českém prostředí se studium cti začalo rozvíjet nejvíce v posledním desetiletí. V nedávné době vznikl sborník *Spory o čest ve středověku a raném novověku*.¹⁶ Kolektiv historiků se pokusil rámcově nastínit proměny ve vnímání cti v již zmiňovaném období, ale také změny sémantiky termínu čest na pozadí společenských struktur. V doslovu Josef Válka, jenž měl za úkol shrnout obecný kontext bádání o cti, připomněl, že téma cti se stalo „badatelskou hydrou“, když poukázal na jeho bezbřehost, která badatele často spíše odradila.¹⁷ V tomto sborníku se mimo jiné zabývala raně novověkými spory o čest na pardubickém panství Tereza Siglová, jejíž práce využila toto panství jako modelový příklad pro výzkum cti, jenž může být srovnán se spory řešenými na panství třeboňském.¹⁸ Přiblížila v ní význam cti a zajímala se o strukturu řešených sporů. Konstatovala, že počet sporů o čest mohl být mnohem vyšší, některé případy se totiž před soud nedostaly. Pokusila se také postihnout význam cti pro jednotlivce. Autorka rovněž publikovala na toto téma studii vydanou v časopise *Theatrum historiae*, ve které se zabývala způsoby hanění, urážek na cti, mj. se zaměřila na genderové aspekty konfliktů o čest, když sledovala zastoupení mužů a žen v těchto případech.¹⁹

Tereza Siglová toto téma následně rozšířila i ve své disertační práci, kde se zabývala sousedskými spory poddaných na pardubickém panství. Věnovala se nejen sporům o čest, ale i sporům majetkovým a násilným. Stranou neponechala ani pře v rodinném kruhu a mezi partnery. Z dostupných pramenů sestavila typologii sporů, rozčlenila je na civilněprávní a trestně právní případy. Zajímala se o způsoby řešení

¹⁴ Richard van DÜLMEN, *Kultura a každodenní život v raném novověku (16. -18. století)* II, Praha 2006, TÝŽ, *Divadlo hrůzy. Soudní praxe a trestní rituály v raném novověku*, Praha 2001.

¹⁵ R. van DÜLMEN, *Kultura*, s. 213.

¹⁶ Tomáš BOROVSÝ - Dalibor JANIŠ - Michaela MALANÍKOVÁ a kol., *Spory o čest ve středověku a raném novověku*, Brno 2010.

¹⁷ Josef VÁLKA, „Čest je zrcadlo společnosti“, in: T. Borovský – D. Janiš – M. Malaníková a kol., *Spory o čest ve středověku a raném novověku*, s. 201-221, zde s. 202.

¹⁸ Tereza SIGLOVÁ, *Role cti ve sporech podaných na příkladu pardubického panství*, in: T. Borovský – D. Janiš – M. Malaníková a kol., *Spory o čest ve středověku a raném novověku*, s. 186-198.

¹⁹ TÁŽ, *Spory o čest mezi poddanými pardubického panství*, *Theatrum historiae* 5, 2009, s. 227-244.

konfliktů, zabývala se zapojením do sporů ze strany místních autorit.²⁰ Uvedla přehled různých urážek opět z genderového hlediska.²¹ Čest chápala jako hlavní pilíř udržování společenského řádu a stability raně novověké společnosti.²² Dülmenovu představu cti konfrontovala s pojetím cti právního historika Karla Malého.²³ Podle Richarda van Dülmena bylo možné čest získat, zajistit a rozšířit, zatímco podle Karla Malého se jednalo pouze o její vlastnictví nebo ztrátu. Karel Malý přisuzoval cti právní hodnotu. Lidé, kteří disponovali ctí a byli považováni za počestné, byli nositeli práv a povinností.²⁴

Další historička Jana Schwallerová se ve své studii zaměřila na spory o čest v poddanském městě Veselí nad Lužnicí, přičemž vycházela především z knih rychtářských pro období 17. a 18. století.²⁵ Nechala se inspirovat konceptem cti Richarda van Dülmena, který kombinovala s pojetím cti Martina Dingese.²⁶ Na několika konkrétních případech demonstrovala detailní průběh konfliktů o čest.²⁷ Zabývala se typickými místy, kde se spory o čest odehrávaly. Rozřadila typy urážek a včlenila je do kategorií. Shodně se Siglovou konstatovala, že nejběžnější nadávkou bylo označení *šelma* nebo *zloděj*.²⁸ S pomocí normativních pramenů (Koldínův zákoník) objasnila, jak byly nářek cti nebo zhanění zaneseny do českého práva.²⁹ Kladla si také otázku, jaký zájem měla vrchnost na smířlivém urovnání sporů mezi poddanými. Na základě svého výzkumu doložila, že vrchnost dávala přednost takovému způsobu zakončení sporů, který zaručoval udržování sociálního klidu.³⁰ Protože Veselí nad Lužnicí se nacházelo na třeboňském panství, je možné jejich zjištění využít při další komparaci.

Těžištěm této práce se staly spory o čest, které byly řešeny v letech 1650-1750 na třeboňském panství a uloženy ve fondu Velkostatek Třeboň ve Státním oblastním

²⁰ Táž, „*Soudové zisku nenesou*“. *Spory obyvatel městeček pardubického panství v 16. a 17. století*, Brno 2009 (Disertační práce).

²¹ TAMTÉŽ, s. 233 an.

²² T. SIGLOVÁ, *Role*, s. 186.

²³ Karel MALÝ, *Trestní právo v Čechách v 15. - 16. století*, Praha 1989, s. 204 an.

²⁴ T. SIGLOVÁ, *Spory*, s. 230.

²⁵ Jana SCHWALLEROVÁ, „*Život a dobrá čest jedním krokem kráčeji*“. *Čest a každodennost ve Veselí nad Lužnicí v 17. a 18. století*), Kuděj 8, 2006, s. 26-45.

²⁶ TAMTÉŽ, s. 28-29.

²⁷ TAMTÉŽ, s. 30-32.

²⁸ T. SIGLOVÁ, *Spory*, s. 244.

²⁹ J. SCHWALLEROVÁ, „*Život*“, s. 30-31.

³⁰ TAMTÉŽ, s. 45.

archivu Třeboň.³¹ Lze díky analýze sporů o čest nahlédnout do každodennosti raně novověkého člověka a jeho myšlenkového světa? Je možné díky zachovaným pramenům nastínit vnímání cti z pohledu jednotlivých aktérů sporů?³² Lišily se tresty vyměřené za nářek, či zhanění? Jaké používali aktéři sporů o čest formy urážek na cti? V souvislosti s různými typy nadávek budou sledovány jejich genderové odlišnosti. Bez povšimnutí by také proto neměla zůstat role žen ve sporech o čest na panství Třeboň ve sledovaném období.

S pomocí charakteristiky probíhajícího sporu nastíněné v žalobách aktérů lze také vymezit, jaká místa byla typická pro spory o čest. Řadu zajímavých zjištění by mohlo poskytnout srovnání s výzkumem sporů o čest na pardubickém panství. Před každým badatelem, jenž zkoumal spory o čest, se objevila otázka vnímání cti aktérů, v tomto případě žalobců, kteří zasílali své žádosti o navrácení cti vrchnosti. Vrchnost měla v těchto sporech zvláštní postavení v souvislosti s úlohou rychtáře jako jejího zástupce. Jakým způsobem se vůbec stavěla k takovým rozepřím mezi obyvateli třeboňského panství, lze vysledovat z odpovědí třeboňského vrchního hejtmana na prosby nařčených osob. Třeboňský vrchní hejtman společně s dalšími zástupci vrchnosti měl za úkol stabilizovat vztahy mezi poddanými, čehož mohl mimo jiné docílit smířlivým řešením sporů o čest. Způsob vnímání sporů o čest vrchností se projevoval i v různých formách trestů, které byly udělovány. Alespoň na některá z nastíněných témat se bude snažit tato práce na následujících stránkách odpovědět.

³¹ Státní oblastní archiv (dále jen SOA) Třeboň, Velkostatek (dále jen Vs) Třeboň, sign. IB 5BP 25.

³² Pojem aktér chápu jako jedince, který jedná v určité situaci s určitými motivacemi. Vytváří si hodnoty a postoje. Blíže Jan JANDOUREK, *Sociologický slovník*, Praha 2001, s. 17.

II. Stručná charakteristika třeboňského panství v letech 1650-1750

V raném novověku žila většina obyvatel na venkově.³³ Venkovská společnost byla v této době hierarchicky rozdělená na základě majetku a společenského postavení jedince. K nejbohatší sociální skupině ve venkovském prostředí patřili sedláci, kteří v polovině 17. století zahrnovali poměrně širokou vrstvu venkovského obyvatelstva, naopak k nejchudším se řadili podruzi a čeledí. Vlivem nárůstu počtu obyvatel a proměny rodinných struktur v 18. století začalo příslušníků neselských vrstev přibývat, a to zejména bezzemků. Sociální struktura venkovské společnosti se v důsledku toho změnila. Společenský vzestup jedince nyní závisel na jeho sociálním původu, proto se v průběhu 18. století výrazně zmenšovala šance na získání usedlosti pro zástupce neusedlých vrstev.³⁴

Venkovskou společnost tvořili nejen obyvatelé jednotlivých vsí, samot a dvorců, ale i poddanských měst.³⁵ Hranice mezi vsí a malým městem nebyla striktně vymezená, nýbrž plynulá.³⁶ Poddanská městečka se vyznačovala silným agrárním charakterem, podobnou ekonomickou a společenskou skladbou jako lidnatější vesnice. Patřila k nim i městečka s rozsáhlou samosprávou. Obyvatelé těchto lokalit byli úzce spjati s velkými městy a jejich nadřazeným právním postavením. Na rozdíl od vesnic mívala poddanská městečka práva k pořádání výročních trhů, ty byly vítanou příležitostí kulturního transferu.³⁷ Těsné vazby mezi poddanským městečkem a okolními vesnicemi se utužovaly také prostřednictvím výročních trhů, na kterých se setkávali obyvatelé okolních vesnic, kteří zde mohli prodávat i nakupovat řemeslné výrobky.³⁸ V poddanských městečkách žili rovněž vykonavatelé hlavních řemesel, a to potravinářského, oděvního, textilního, kovodělného a kožedělného.³⁹ Tito řemeslníci zpravidla volili při obraně své cti a dobré pověsti soudní cestu, nejinak tomu bylo i na

³³ R. van DÜLMEN, *Kultura*, s. 13.

³⁴ Václav BŮŽEK a kolektiv, *Společnost českých zemí v raném novověku. Struktury, identity, konflikty*, Praha 2010, s. 141-147.

³⁵ Josef GRULICH, *Venkován*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007, s. 166-189, zde s. 166.

³⁶ R. van DÜLMEN, *Kultura*, s. 13-14.

³⁷ T. SIGLOVÁ, „*Soudové*“, s. 41. K problematice transferu kultury blíže Peter BURKE, *Lidová kultura v raně novověké Evropě*, Praha 2005, s. 109-131.

³⁸ V. BŮŽEK a kol., *Společnost*, s. 410-412.

³⁹ T. SIGLOVÁ, „*Soudové*“, s. 41-45.

třeboňském panství ve sledovaném období.⁴⁰ V padesátých letech 17. století čítalo třeboňské panství tři města (Třeboň, Lomnice nad Lužnicí, Veselí nad Lužnicí), tři městečka (Dolní Bukovsko, Ledenice, Mezimostí), 51, resp. 59 vesnic (či jejich částí), několik dvorů náležejících vrchnosti, drobné šlechtě a vrchnostenským úředníkům i samoty v lesích u Třeboně.⁴¹

Raně novověké třeboňské panství prosperovalo díky vrchnostenskému a poddanskému hospodaření, tento vývoj narušily až třicetiletá válka, konfiskace panství a časté obměny jeho majitelů. Po smrti Petra Voka z Rožmberka zažívalo panství Třeboň časté střídání svých majitelů. Rožmberskými dědici se zde stali Švamberkové (1611-1621), jimž byl majetek po stavovském povstání konfiskován a předán do rukou Habsburků, kteří si Třeboň dočasně ponechali jako císařskou državu (1622-1660). Panství trpělo trvalou nepřítomností své vrchnosti, kterou zde v té době zastupovali vrchnostenští správci. V letech 1638-1645 se panství dokonce ocitlo v polské zástavě, kdy vliv vrchnostenských správců byl natolik veliký, že hejtman panství Jan z Eckersdorfu obdržel mimořádně rozsáhlé pravomoci a s nimi i titul gubernátora panství.⁴² V důsledku třicetileté války a pozdějších morových epidemií se v celých českých zemích snížil počet obyvatel a hlavně pracovních sil až o třetinu. Tuto ztrátu se na většině panství podařilo nahradit již kolem roku 1700.⁴³

Za habsburské držby panství v roce 1654 došlo k sepsání berní ruly, jež zachycovala mimo jiné i celkové hospodářské zázemí třeboňského panství. Její revizitace proběhla už za schwarzenberské vlády v roce 1679, přičemž byly přehodnoceny některé dřívější závěry.⁴⁴ Revizitační komisaři hodnotili zemědělskou půdu na různých místech panství, především oceňovali kvalitu půdy oblasti veselských blat (Veselí, Záblatí, Horusice), naopak půda v jižní části panství směřující k rakouským hranicím, zejména v okolí Suchdola, byla označena za nepřiliš kvalitní. Zároveň poukázali na negativní vliv vlhkého prostředí, tedy na vysoký podíl mokřadů

⁴⁰ V. BŮŽEK a kol., *Společnost*, s. 449. SOA Třeboň, Vs Třeboň, sign. IB 5BP 25-26.

⁴¹ Pavel PUMPR, *Beneficia, záduší a patronát v barokních Čechách. Na příkladu panství Třeboň na přelomu 17. a 18. století*, Brno 2010, s. 58.

⁴² P. PUMPR, *Beneficia*, s. 59.

⁴³ Josef GRULICH, *Venkovan*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007, s. 172.

⁴⁴ Anna KUBÍKOVÁ, *Panství Třeboň ve světle berní ruly a její revizitace*, Jihočeský sborník historický (dále jen JSH) 55, 1986, s. 144-160.

a bahnitých půd a časté mlhy a mrazy, které poškozují úrodu.⁴⁵ Revizitace uvedla také město Soběslav (již dříve patřilo k panství, ale kvůli značné správní samostatnosti bylo zaznamenáno v pramenech většinou zvlášť).⁴⁶ Podíl poustek (283) na celkovém počtu poddanských hospodářství klesl z původních 23 % na 17 %. Ovšem pouze část těchto poustek pocházela z období před rokem 1654, zbylých 61 hospodářství zpustlo v mezidobí 1654–1679. Nové pustnutí poddanských gruntů, ač nedosahovalo kritického měřítka, svědčilo o obtížných životních podmínkách na panství, které se po válce začalo obnovovat.⁴⁷ Berní rula také obsahuje údaje o počtu řemeslníků v daném městě či městečku, popřípadě sporadicky i na vesnici. Řemeslníci jako nejtypičtější aktéři sporů o čest jsou zde rozděleni do několika skupin: kovodělné, dřevozpracující, zpracovávající zeminu, kožedělné, textilní, oděvní a obuvnické, potravinářské a ostatní. Připojeny jsou i profese a živnosti spojené s obchodem.⁴⁸

Třeboňské panství získalo stálou vrchnost až v roce 1660, kdy Jan Adolf I. ze Schwarzenberku získal Třeboňsko od arcivévody Leopolda Viléma jako úhradu dluhu.⁴⁹ Předbělohorský stav se podařilo obnovit až díky novým majitelům panství, Schwarzenberkům, kteří přispěli k rozvoji velkostatku a postupné reorganizaci správy panství. Jejich zájem se projevoval v důrazu na hospodářskou politiku, spojenou s utužováním poddanského svazku a cíleným obnovováním zpustošeného panství, které se mělo stát efektivně fungujícím velkostatkem řízeným byrokracií.⁵⁰ Jan Adolf I. ze Schwarzenberku koupil roku 1661 od hraběte Marradase i sousední Hlubokou. Dalším sousedním panstvím se stalo roku 1719 panství českokrumlovské, když Schwarzenberkové získali eggenberské dědictví.⁵¹ V závislosti na rozšiřování celého schwarzenberského dominia se rozrůstalo také třeboňské panství, a to především přikupováním sousedních malých statků. Roku 1672 byl přikoupen statek Bzí s Branovicemi, 1675 Žimutice, 1693 Vřesná (1735 statek odprodán), 1706 Němčice,

⁴⁵ TAMTÉŽ, s. 150-151.

⁴⁶ P. PUMPR, *Beneficia*, s. 62.

⁴⁷ A. KUBÍKOVÁ, *Panství*, s. 152. V. BŮŽEK a kol., *Společnost*, s. 145.

⁴⁸ A. KUBÍKOVÁ, *Panství*, s. 148-149.

⁴⁹ Arcivévoda Leopold Vilém byl bratr císaře Ferdinanda III. Podrobněji Václav RAMEŠ, *Proměny schwarzenberského panství v Čechách*, in: M. Gaži (ed.), *Schwarzenbergové v české a středoevropské kulturní historii*, s. 25-36, zde s. 26.

⁵⁰ P. PUMPR, *Beneficia*, s. 63-70.

⁵¹ A. KUBÍKOVÁ, *Panství*, s. 144.

1709 Zborov, 1731 Hamr a Val a roku 1732 vsi Lomec a Hůrka. Současně se urovnání poměrů na panství a jeho rostoucí rozsah projevil ve zvýšení počtu obyvatel.⁵²

Schwarzenberkové uvědoměle budovali fungující vrchnostenskou správu a ekonomiku. Místní hejtmani sloužili jako zástupci vrchnosti, často ale také jako přímluvci u knížete v konkrétních žádostech poddaných.⁵³ Vrchnostenskou agendu na panství obstarával místní hejtman v souladu s vrchním hejtmanem a knížetem, případně se na jejím výkonu podílel i jiný vrchnostenský úředník.⁵⁴

Instituci, jež měla být výkonným orgánem vrchnosti a vrchnostenských úředníků v obcích, představovala městská rada. Členové městské rady byli svou patrimonií voleni a tuto volbu schvalovala od poloviny 17. století česká komora. Městské rady se podílely na vyšetřování konfliktů mezi obyvateli, a tím splňovaly do jisté míry kontrolní funkci, ale zároveň samy fungovaly pod dohledem obcí a poddaných.⁵⁵ Podmínkou pro členství v městských radách byla gramotnost, počestné povolání a základní znalost práva. Městské radě předsedal purkmistr, dalšími členy byli radní a konšelé, ti plnili úlohu městského soudu.⁵⁶ Konšelé se starali o obecní pořádek a zpravidla prováděli kontroly protipožárních opatření.⁵⁷ V případě méně závažných neshod mezi obyvateli a městskou radou se do role rozhodčího postavil vrchnostenský soud.⁵⁸

V čele vesnické samosprávy stál rychtář, jenž zaujímal zvláštní autoritativní postavení. Vrchnost si osobovala právo zasahovat do volby nového rychtáře, a tím si nad ním udržovat kontrolu. Funkce rychtáře spočívala v realizaci rozhodnutí učiněných městskou radou. Jeho úkolem bylo i řešení drobných sporů, staral se o veřejný pořádek, kupříkladu odváděl do šatlavy provinilce.⁵⁹ Na třeboňském panství se rychtář nazýval ložním, podle toho, že měl povinnosti uloženy. Do rychtářovy kompetence spadalo také prošetřování méně závažných trestných činů, do kterých se řadily i urážky na cti.⁶⁰ Odznakem jeho moci bylo rychtářské právo. Společně s dalšími zástupci místní

⁵² P. PUMPR, *Beneficia*, s. 78.

⁵³ TAMTÉŽ, s. 126.

⁵⁴ TAMTÉŽ, s. 86.

⁵⁵ T. SIGLOVÁ, „*Soudové*“, s. 147.

⁵⁶ V. BŮŽEK a kol., *Společnost*, s. 393.

⁵⁷ T. SIGLOVÁ, „*Soudové*“, s. 148-153.

⁵⁸ V. BŮŽEK a kol., *Společnost*, s. 448.

⁵⁹ T. SIGLOVÁ, „*Soudové*“, s. 156-159.

⁶⁰ J. SCHWALLEROVÁ, „*Život*“, s. 29-30.

samosprávy, k nimž patřili konšelé a obecní starší, se rychtář stával dohlížitelem a vykonavatelem vůle vrchnostenského úřadu. Rychtář užíval z titulu své moci zvláštních práv. Za pomoci konšelů vybíral vrchnostenskou peněžitou i naturální rentu a současně prováděl rozpis roboty pro celou ves.⁶¹ Obraz rychtáře v očích soudobého venkovana závisel vždy na jeho individuálních vlastnostech a situaci, ve které se vůči němu dotyčný nacházel. Hlavní podmínku představovala dobrá pověst rychtáře, jež se utvářela na základě jeho každodenního jednání.⁶²

⁶¹ V. BŮŽEK a kol., *Společnost*, s. 560-561.

⁶² TAMTÉŽ, s. 563-564.

III. Čest jako základní kategorie stavovské společnosti v raném novověku

Život venkovana byl podmíněn cyklickým vnímáním času, který zahrnoval zemědělský a liturgický rok. Pro raně novověkého člověka představovaly přechodové rituály významné události, které utvářely rodinnou paměť členů rodiny. Rodinná paměť spolu s osobní cti zakládala symbolický kapitál každé usedlosti, a proto se o ně venkované snažili i náležitě pečovat.⁶³

Sémantikou pojmu cti se zabýval mj. Martin Dinges a upozornil zvláště na významové pole cti, které bylo velmi široké, nicméně také rozostřené.⁶⁴ Tento badatelský problém neulehčil ani výčet dalších termínů, které se neodmyslitelně vázaly k pojmu čest, tj. počestnost, poctivost, dobrá pověst, bezúhonnost, respekt a úcta atd.⁶⁵ Samotné vymezení pojmu čest je proto nesnadným úkolem a zdá se, že i ne zcela dosažitelným cílem. Martin Dinges charakterizoval raný novověk jako typické období, v němž si členové společnosti zvláště uvědomovali vlastní čest a chápali ji jako řídicí mechanismus společnosti. Tento autor definoval čest jako jakousi „*lochnesskou příšeru, která se občas vynoří, všichni ji viděli, ale často si na to nezpomínají*“. Použil termín „*kód cti*“, kterým rozuměl určitou zákonitost v jednání člověka, jež sloužila k uspořádání společenských vztahů. Dinges vycházel z předpokladu, že mezi obyvateli existovala základní pravidla chování, která jednotlivci umožňovala orientovat se v každodenním životě. Podle Dingesse představoval „*kód cti*“ komunikační systém k uspořádání sociálních vztahů, který se skládal ze slov, gest, úkonů, nadávek apod.⁶⁶

Čest zakládala sociální status jedince, který závisel na majetku a vážnosti, jíž se těšil u svého okolí.⁶⁷ Z tohoto důvodu lze čest označit za základní princip stavovské

⁶³ V. BŮŽEK, *Společnost*, s. 455-456.

⁶⁴ M. DINGES, *Die Ehre*, s. 409.

⁶⁵ J. SCHWALLEROVÁ, „*Život*“, s. 26.

⁶⁶ TAMTÉŽ, „*Život*“, s. 28.

⁶⁷ M. DINGES, *Die Ehre*, s. 411.

společnosti.⁶⁸ Jelikož pro čest každého jednotlivce bylo určující mínění ostatních, nelze ji vnímat bez společenského kontextu.⁶⁹

Čest zaujímal v životě raně novověkého člověka nezastupitelné místo, dokladem tohoto tvrzení by mohl být výrok Václava Spousty z Lomnice nad Lužnicí: „*Poněvadž pak jednomu každému, na své cti dobře zachovalému, člověku čest svou a dobré jméno proti nevážným škůdcům a utrhačům hájiti a zastávati se sluší a náleží.*“⁷⁰ Raně novověký člověk byl nucen si vlastní čest neustále střežit a v případě jejího možného ohrožení musel bezprostředně reagovat.⁷¹ Pomluva nesměla na člověku ulpět, otálení s obhajobou vlastní cti mohlo totiž vést k poškození pověsti.⁷² Důvod, proč mohla mít špatná pověst tak škodlivé následky, spočíval v roli klepů a pomluv. Šíření pomluv patřilo k běžné zábavě venkovské společnosti během posezení v hospodě nebo na jiných veřejných místech. V raném novověku byly hospody místem setkávání lidí bez rozdílu stavů. Ovšem zasedací pořádek byl pro členy společnosti závazný, o jeho dodržení se staral tamní hostinský. Jistou úlohu při znevážení něčí pověsti, zvláště v krčmách, sehrál i alkohol.⁷³ Dinges i Dülmen v souvislosti s rychlou reakcí na pomluvu upozorňovali na stálou ostražitost, kterou musel každý vyvíjet.⁷⁴ Odvetná akce nebyla dle práva povolena, ovšem společnost právo na ni pohaněným přiznávala, dokonce ji přímo očekávala.⁷⁵ Soudní instituce trestaly nactiutrhačné provinilce poměrně mírně a prakticky každý mohl svým způsobem získat veřejnou satisfakci.⁷⁶ Pokud nedošlo k vážnému ublížení na zdraví, stačila soudu peněžní pokuta. Spory o čest vznikaly obvykle na základě slovní urážky, již útočník většinou odkazoval na nějakou předchozí událost.⁷⁷ Stěžejní roli ve sporech o čest hrála veřejnost. Dinges napsal „*bez veřejnosti není cti*“.⁷⁸ Proto spory o čest vznikaly většinou na veřejnosti, nejčastěji

⁶⁸ J. SCHWALLEROVÁ, „*Život*“, s. 26.

⁶⁹ R. van DÜLMEN, *Bezectní lidé*, s. 87.

⁷⁰ SOA Třeboň, Vs Třeboň, sign. IB 5BP 25, (1693).

⁷¹ TAMTÉŽ, (nedat.).

⁷² SOA Třeboň, Vs Třeboň, sign. IB 5BP 25.

⁷³ R. van DÜLMEN, *Bezectní lidé*, s. 11.

⁷⁴ Martin DINGES výstižně popsal tuto skutečnost jako „*es herrsche ein Klima allgemeiner Wachsamkeit*“; M. DINGES, *Die Ehre*, s. 422.

⁷⁵ R. van DÜLMEN, *Bezectní lidé*, s. 19.

⁷⁶ TAMTÉŽ, s. 18.

⁷⁷ T. SIGLOVÁ, *Spory*, s. 235.

⁷⁸ M. DINGES, *Die Ehre*, s. 423.

v hostinci nebo na ulici, kde nebyla nouze o svědky.⁷⁹ Důležitým prvkem sporů o čest je jejich rituálnost, na kterou poukazuje Dinges i Dülmen.⁸⁰

Martin Dinges zdůraznil úlohu veřejnosti především se zřetelem na sousedství v městském prostředí.⁸¹ Sousedé se navzájem totiž velice dobře znali a v případě potřeby si mohli svou dobrou pověst, resp. čest potvrdit. Sousedství představovalo společenství sousedů, kteří byli soustředěni kolem jednoho statku a záviseli na sobě navzájem, přičemž příbuzenské vztahy v něm nehrály roli.⁸² Problematické mohlo být potvrzení cti u osob, které nebyly usedlé a jejichž původ byl neznámý. Cizinci totiž nemohl nikdo v rámci jeho chybějící sociální sítě dosvědčit počestný původ.

Kromě cti osobní si jedinec chránil i čest kolektivní, jež člověk přijímal za vlastní pokaždé, když se stal členem nějaké komunity, spolku nebo cechu. Nejúzkostlivěji lpěli na své cti cechovní řemeslníci, kteří si pomocí počestnosti vytvářeli vlastní identitu, neboť bez počestného, tj. manželského původu, nebyli řemeslníci do cechu přijati.⁸³ Příslušníci venkovských cechů udržovali bezprostřední kontakt s městským prostředím a jeho právní normou. Jejich důvěryhodnost podstatně ovlivňovala výkon jejich řemesla a úspěšné uzavírání obchodních smluv. Znatelná u řemeslníků byla úloha obav z konkurence, ale také ohrožení cechovní hierarchie přijetím podezřelého řemeslníka.⁸⁴ Příslušník cechu s pochybnou pověstí byl vystaven obchodní blokáde ze strany cechu, a tím i sociálnímu vyloučení.⁸⁵

Nejčastějším nástrojem diskreditace nepohodlného jedince bylo obvinít ho z nemanželského původu a uvést do souvislosti činnostmi náležející pohodným a katům.⁸⁶ Vyčlenění jedince z nitra venkovské společnosti mohlo být způsobeno ztrátou cti, která ve svém důsledku mohla přispět k postupné marginalizaci individua.⁸⁷

⁷⁹ T. SIGLOVÁ, *Spory*, s. 228.

⁸⁰ R. van DÜLMEN, *Bezectní lidé*, s. 9.

⁸¹ M. DINGES, *Die Ehre*, s. 439.

⁸² V. BŮŽEK a kolektiv, *Společnost*, s. 403.

⁸³ R. van DÜLMEN, *Bezectní lidé*, s. 23.

⁸⁴ J. SCHWALLEROVÁ, „Život“, s. 42-43.

⁸⁵ V. BŮŽEK a kolektiv, *Společnost*, s. 449.

⁸⁶ J. SCHWALLEROVÁ, „Život“, s. 40.

⁸⁷ V. BŮŽEK a kolektiv, *Společnost*, s. 456. Problematikou marginalizace a reflexí okrajových skupin v raném novověku se zabývali, např. Pavel HIML, *Zrození vagabunda*, Praha 2007; Obraz člověka na okraji společnosti řečí normativních pramenů podala Daniela TINKOVÁ, *Člověk na okraji společnosti*, in:

V souvislosti s bezectností docházelo i k následnému zchudnutí individua, přičemž chudoba byla jedním z určujících rysů člověka z okraje společnosti.⁸⁸ Byla vždy vázána na hospodářský i společenský vývoj a zpravidla byla vnímána velmi subjektivně.⁸⁹ Skupiny na okraji společnosti tvořili lidé, kteří postrádali na základě původu či vykonávané činnosti čestné postavení ve stavovské společnosti. K těmto skupinám se řadili zástupci neusedlého obyvatelstva, tuláci, žebráci a cikáni a jiní.⁹⁰ V důsledku toho jim byl upírán sociální vzestup, i když bez jejich práce by se společnost v raném novověku neobešla.⁹¹

V. Bůžek – P. Král (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007, s. 190-215; TÁŽ, *Hřích, zločin, šílenství v čase odkouzlování světa*, Praha 2004.

⁸⁸ Bronislaw GEREMEK, *Slitování a šibenice*, Praha 1999, s. 59-77.

⁸⁹ V. BŮŽEK a kolektiv., *Společnost*, s. 152-153.

⁹⁰ Pavel HIML, *Zrození*, s. 48.

⁹¹ V. BŮŽEK a kol., *Společnost*, s. 449.

IV. Spory o čest řeči normativních pramenů

Konflikt i ve venkovském prostředí představoval střet dvou či více neslučitelných postojů či nesmiřitelných stran, které se nechtěly nebo nemohly dohodnout.⁹² Takové konflikty umožňují pohled do myšlenkového světa venkovanů a jejich svébytné identity. Na základě zkoumání sporů o čest lze poznat normy a hodnoty, jež současníci přijali za své a hájili. Konflikty venkovanů se neomezovaly pouze na spory mezi jedinci, nýbrž zahrnovaly i střety se soudobými normami. Charakter těchto norem určovala vrchnost v podobě vrchnostenských řádů.⁹³ Při řešení sporů o čest na třeboňském panství se zúčastněné strany, purkmistr a rada i vrchní hejtman řídili *Právy městskými Království českého*, která sepsal Pavel Kristián z Koldína roku 1579.⁹⁴ Skutečnost, že si byli právního systému vědomi i obyvatelé městeček dokládají četné odkazy a citace na městská práva, které byly zapsány do zpráv zachycených v období let 1650-1750 na třeboňském panství.⁹⁵

Koldínův zákoník definoval tyto rozepře mezi poddanými jako nářek cti a zhanění.⁹⁶ Nářek (*convicium et contumeliam*) vymezil skrze „škodlivé uražení a jako nějaké peské a jedovaté uštknutí, ublížení, vyprázdnění aneb zlehčení jména aneb cizí dobré pověsti“, k tomu připojil výhradu, že se tak muselo stát s vědomým úmyslem.⁹⁷ K nářku mohlo dojít na rozdíl od zhanění i nepřímo, zpravidla písemně.⁹⁸ Koldín chápal nářkem nazývání protivníka za zrádce, psance, z kurvy syna, falešníka, pancharta, kurvu a zloděje. Nářkem bylo myšleno i nařčení z činů proti poctivosti a z úkladného či podvodného jednání. Všechny ostatní urážky měly být považovány za zhanění. Obrana cti byla právní záležitostí a měla se uskutečňovat v mezích zákona.⁹⁹ Vzájemné zhanění mělo být podle zákoníku trestáno vězením „pro zbytečnost“, přičemž oběma stranám

⁹² J. JANDOUREK, *Sociologický slovník*, s. 129.

⁹³ V. BŮŽEK a kolektiv, *Společnost*, s. 558.

⁹⁴ J. JIREČEK (ed.), *Práva městská království českého a markrabství Moravského spolu s krátkou jejich sumou od M. Pavla Krystyana z Koldína*, Praha 1876.

⁹⁵ Kupříkladu odkazy na Koldínův zákoník se objevily ve sporu o čest mezi Terezií Pešinovou a Josefem Preitenbergerem. SOA Třeboň, Vs Třeboň, IB 5BP 25, (13. 9. 1735).

⁹⁶ J. JIREČEK (ed.), *Práva*, O nářku cti (Q. XII.), s. 359-368; O zhanění (R. I.), s. 368-371.

⁹⁷ TAMTÉŽ, s. 360.

⁹⁸ K. MALÝ, *Trestní právo*, s. 227.

⁹⁹ TAMTÉŽ, s. 205.

byla opět navracena cest.¹⁰⁰ Spory o cest zachycené na třeboňském panství v letech 1650-1750 byly zpravidla vyšetřovány na základě podané žaloby. Nařčený měl podat ústní žalobu nebo písemnou obsílku („*species facti*“, tedy „*obžalobu neb zanešení právní*“) podle vzoru, jenž byl explicitně stanoven v městském zákoníku, zvláště pro nářek cti a pro zhanění.¹⁰¹ Obžalovaná strana měla možnost se k žalobě vyjádřit, dokonce městská práva nařizovala zaslat odpověď do dvou neděl od vydání řezané cedula. Takzvaná „*excepti*“ (odpověď na žalobu) se podobala svou formální stránkou stížnosti nařčeného, avšak zpravidla se v ní objevoval odlišný pohled obžalovaného na celý případ.¹⁰² Následovalo předvolání před purkmistra a městskou radu a za přítomnosti ložního rychtáře se prováděly výslechy nařčeného i nactiutřače. Podle Koldínových městských práv v případě, že žalobce protistranu z žádného provinění nemohl usvědčit, byl ztrestán vězením, peněžitou pokutou a náhradou právních poplatků. V praxi tomu bylo na třeboňském panství tak, jak bude následně doloženo, že v případě nářků cti či zhanění právo většinou dospělo k závěru, že se obvinění nemohlo dokázat, protože to byly pouze klevety a pomluvy. Strany byly ještě před výslechem i po něm nabádány k usmíření, resp. přátelskému porovnání. Takový způsob ukončení sporu předepisovala i městská práva.¹⁰³ Tresty měly spíše disciplinární či pořádkový charakter.¹⁰⁴ Zákoník stanovil také sankce ve formě uvěznění, které mělo být u zhanění týdenní a u nářku dvoutýdenní.¹⁰⁵ Tresty vyměřené za urážky na cti, označené v textech zápisů jako zhanění nebo nářek, se zásadně nelišily.¹⁰⁶

¹⁰⁰ J. JIREČEK (ed.), *Práva*, s. 365.

¹⁰¹ TAMTÉŽ, s. 370-371.

¹⁰² TAMTÉŽ, s. 364.

¹⁰³ K. MALÝ, *Trestní právo*, s. 214.

¹⁰⁴ Zedník Jiří Lucerna byl napomenut, „*aby netoliko takových vejstupků ale i také hanebného ožralství varovati jse hleděl, sice jiným takovým ožralcům a kořalečnickům k výstraze příkladně trestán býti má*“, SOA Třeboň, Vs Třeboň, sign. IB 5BP 25, (29. 10. 1729).

¹⁰⁵ Trest vymezený Koldínem za nářek, J. JIREČEK (ed.), *Práva*, s. 361; za zhanění, TAMTÉŽ, s. 370.

¹⁰⁶ Pokuty se pohybovaly v rozmezí 10-50 kop grošů za nářek i zhanění, arestem byli nactiutřači stíženi v průměru na dva týdny. SOA Třeboň, Vs Třeboň, sign. IB 5BP 25.

V. Charakteristika sporů o čest na třeboňském panství v letech 1650-1750

V letech 1650-1750 bylo na třeboňském panství zaznamenáno ve zkoumaných archiváliích 46 sporů o čest.¹⁰⁷ Z dochovaných žalob, korespondence mezi hejtmanem a purkmistrem a radou města lze vysledovat, že spory o čest byly řešeny místními autoritami, jako byl rychtář, purkmistr a rada města a hejtman panství. Rychtářské právo představovalo první instanci, ke které se mohl zhaněný uchýlit. Rychtář jako zástupce vrchnosti se v daném městečku či vesnici staral o veřejný pořádek a bezpečnost obyvatel.¹⁰⁸ Jeho pozice bývala nevďěčná, často se nepohodl s některým ze „*spolusousedů*“ a sám se tak ocitl v pozici obžalovaného či žalobce.¹⁰⁹ Jako žalobce se obracel se svými stížnostmi na vrchního hejtmana třeboňského panství. V tomto případě se musela protistrana obrátit nejprve na úřad purkmistra, jenž případ postoupil vrchnímu třeboňskému hejtmanovi k posouzení.¹¹⁰

Pokud se spor o čest udál na nějakém veřejném místě, řešil se nezřídka bezprostředně s povolaným rychtářem.¹¹¹ Nebylo výjimkou, že se napadený rozhodl po takové roztržce „*zhance*“ pohnat k soudu. Zpravidla nejprve odeslal stížnost purkmistru a radě města.¹¹² Ve zmiňovaném období lze však z těchto pramenů vyčíst, že se napadená strana několikrát obrátila s žádostí o navrácení cti přímo na vrchního hejtmana třeboňského panství.¹¹³ Navrhovatel uvedl ve své žalobě důvody k podání,

¹⁰⁷ SOA Třeboň, Vs Třeboň, sign. IB 5BP 25.

¹⁰⁸ T. SIGLOVÁ, „*Soudové*“, s. 156.

¹⁰⁹ V jedenácti případech stanul rychtář před soudem jako obžalovaný či žalobce. SOA Třeboň, Vs Třeboň, sign. IB 5BP 25.

¹¹⁰ Např. v případě na cti zlehčeného veselského rychtáře, který byl zostuzen Jiřím Lucernou, zedníkem z Veselí nad Lužnicí. TAMTÉŽ, (16. 9. 1729).

¹¹¹ „*ačkoli již mnohokráté při rychtáři našem sme společně byli i také mezi námi od rychtáře se z(á)ruk stal, a bychom sobě pokoj dali, a se vícej nehaněli, nic týž Havelka až posavad na rychtáře dáti, a poručení jeho zachovati nechce, což rychtář již mně povolení dal, abych k něj milostivej představenej vrchnosti se utikal, tu že zastání náležitý mítí budu, a témuž Havelkovi že huba se zastaví...*“. TAMTÉŽ, (nedat.).

¹¹² „*Slovutné a vzácné poctivosti páni a přátelé mně laskaví*“; adresováno: „*an dem Lischauer magistrat*“. TAMTÉŽ, (11. 1. 1716).

¹¹³ Takové jednání bylo zaznamenáno ve sporu o čest mezi farářem zahájským a lomnickými sousedy, kdy farář svou stížnost adresoval svému „*patronu*“, vrchnímu hejtmanu Vojtěchovi Zelenkovi. TAMTÉŽ, (4. 2. 1722). Faráři i jiní církevní hodnostáři totiž spadali pod přímou správu a ochranu vrchnosti. Patronátnímu právu vrchnosti se podrobně věnoval P. PUMPR, *Beneficia*, s. 118-124.

podrobně popsal průběh zhanění a jmenoval nactiutrhače, jak ukládala městská práva.¹¹⁴ Na závěr se dožadoval obnovení své cti a učinění satisfakce. Purkmistr a rada města postoupili tuto žalobu k posouzení vrchnímu hejtmanu třeboňského panství. Obě sporné strany se dostavily k výsledku na purkmistrovský úřad, kde byla obžalovanému přečtena podaná žaloba, ten na ni ústně či písemně odpověděl.¹¹⁵ Purkmistr a rada města poté písemně informovali vrchního hejtmana o průběhu tohoto řízení. Třeboňský vrchní hejtman, jenž působil jako místní nejvyšší soudní instituce, byl purkmistrem a radou požádán o vyjádření ke vzniklému sporu a způsobům jeho urovnání. V téměř polovině případů se obě strany sporů o čest „*přátelsky porovnaly*“ tak, že nactiutrhač byl nucen napadeného odprosit a zpravidla podáním ruky stvrdit vzájemný smír. Zápis sporu o čest mezi Terezií Pešinovou a Josefem Preitenbergerem odhalil, jak mohla taková omluva ze strany obžalovaného vypadat: „*já, Terezie Pešinová prosím pána boha, aby mně to odpustil, co sem panu řečí svou nespravedlivě učinila, a na pana sem lhala, praštíce se na svá ústa, že víc tak mluvíti nechci...*“.¹¹⁶ Naopak jiný případ zhanění odhalil, že ne každý obžalovaný byl ochoten poškozeného odprosit. Takové chování se objevilo v případě zhanění jistého Stydanky, kterého Tobiáš Rob údajně nazval zlodějem. Obžalovaný se měl napadenému omluvit, s čímž ale nesouhlasil a „*k té pokutě raději svolí 50 kop grošů českých, nežli Stydanku právně o nářku cti vyměřené odprostiti...*“.¹¹⁷

Na základě způsobů ukončení sporů o čest na třeboňském panství lze usuzovat, že třeboňská vrchnost usilovala o smířlivé řešení těchto rozepří mezi poddanými a zachování sociálního klidu podobně jako na jiných panstvích.¹¹⁸ Snaha o smírné řešení sporu o čest se projevila i v případě pohanění Pavla Šilhy Václavem Moclem, kdy „*po vyslyšení obou stran k přátelskému smíru na budoucí časy jsme dobrovolně porovnali, tak že Mocel za ten svůj vejstupek, Pavla Šilhu rukou dání, netoliko odprosil, nýbrž za*

¹¹⁴ J. JIREČEK (ed.), *Práva městská*, R. VIII., s. 370-371.

¹¹⁵ Ze zprávy purkmistra a rady města Soběslavi vrchnímu hejtmanu Augustinovi Ferdinandovi Olbrichtovi; „... tuto nám *communicírovanou* pana z Ragersdorfu in materia injuriarum žalobu, též na ní od Václava Hofmana složenou excepti přikládáme...“; SOA Třeboň, Vs Třeboň, sign. IB 5BP 25, (12. 1. 1743).

¹¹⁶ V omluvě zmíněné gesto „... *praštíce se na svá ústa...*“ nebylo u ostatních případů zaznamenáno. Ve své práci na něj upozornil Richard van DÜLMEN, *Bezectní lidé*, s. 15.

¹¹⁷ Zpráva purkmistra a rady Veselí nad Lužnicí vrchnímu hejtmanu o odmítnuté satisfakci. TAMTÉŽ, (15. 7. 1690).

¹¹⁸ K podobným závěrům pro pardubické panství došla T. SIGLOVÁ, „*Spory*“, s. 230.

*jednoho poctivého a dobrého člověka jako prve držeti a míti chce...*¹¹⁹ Purkmistrovský úřad upozornil na možné sankce, pokud by jedna ze stran nezanechala rozepře, „*a to pod uvarováním budoucí citedlné pokuty...*“.¹²⁰ Tresty udělované vrchností měly ve sporech o čest na třeboňském panství dvojí charakter. Za nactiutrhání hrozilo viníkům třídní až šestitýdní uvěznění, celkem bylo vyneseno sedm takovýchto rozsudků. V pěti případech se jednalo o pokuty ve výši 3-50 kop grošů, nezdědka se ovšem stávalo, že „*strana padlá*“ byla nejen pokutována, ale i uvězněna. Vrchnostenská kancelář v Třeboni ukončila spor mezi lomnickými radními, Vavřincem Drahným a Danielem Ilignerem, udělením pokuty ve výši 10 kop Danielovi Ilignerovi, a vyměřením osmidenního arestu.¹²¹ Rozepře mezi nimi vznikla v hospodě na základě slovní urážky, kdy Daniel Iligner nazval Vavřince Drahného „*šelmou a zrádцем*“. Podle vrchnostenské kanceláře tak učinil „*z pouhého pychu a vysokomyslnosti*“.¹²²

Zvláštní místo ve sporech o čest zaujímaly urážky na cti v rámci jednotlivých cechovních společenství.¹²³ Na třeboňském panství se vyskytly pře mezi členy cechů krejčovského a řeznického.¹²⁴ Jednotliví příslušníci cechů vedli spory také s ostatními obyvateli městeček a vesnic.¹²⁵ Tyto instituce se lišily od fyzických osob tím, že se jejich členové řídili vlastními pravidly (artikulemi cechovními), které jim stanovily mj. způsoby obrany vůči útokům na čest.¹²⁶ Když Vavřina Studík, krejčí z Veselí nad Lužnicí, pohanil členy cechu krejčovského z Kardašovy Řečice, dožadovali se řečičtí

¹¹⁹ Zpráva purkmistra a rady v Lišově vrchnímu hejtmanovi o případu zhanění. SOA Třeboň, Vs Třeboň, sign. IB 5BP 25, (16. 1. 1716).

¹²⁰ TAMTÉŽ.

¹²¹ „... *tehdy má dle práva městského R. 5. předně on p. Drahný od práva na cti náležitě opatřen, obžalovaný ale 8 dní arestem stížen býti a k tomu neprominutelně 10 kop pokuty složití pro budoucí pokojné spolu živobyť mezi nima zaruč pod pokutou 20 kop uložití...*“ TAMTÉŽ, (24. 2. 1703).

¹²² TAMTÉŽ.

¹²³ Mezi aktéry sporů o čest z řad řemeslníků se na třeboňském panství objevili truhláři, kováři, mlynáři, zedníci, krejčí, řezníci, ševci a sládky. SOA Třeboň, Vs Třeboň, IB 5BP 25.

¹²⁴ Pře mezi krejčovskými cechy, veselským a řečickým, začala útokem na čest řečických krejčí, který vyvolal veselský krejčí Vavřinec Studík. TAMTÉŽ, (6. 1. 1714). Spor o čest, který vznikl mezi řeznickým cechem a Antonínem Jončíkem, se odehrál „*po sňatku svatebním mládenci dle obyčeje svůj truňk piva propijeli, nadto on hned bezevší všudy příčiny řezníky jest stupil vidouce některé téhož řemesla, aby jenom příčinu k handlům měl, všem salva venia šelem nadal...*“ TAMTÉŽ, (nedat.).

¹²⁵ Příslušník cechu zednického Jiří Lucerna byl obžalován veselským rychtářem z nactiutrhání. TAMTÉŽ, (16. 9. 1729).

¹²⁶ Jak dokládá zápis ve zprávě vrchnímu hejtmanovi Mathiasovi Dräplerovi: „...*že dyž sme chtěli náhradu míti, že sme neměli jeho zase haněti, my sme jeho tak, jak se nám dle práva chyby činí a vystávají, dle práva nehaněti, nýbrž dle artygulí cechovních, dyž jeden druhého dřív pohaní, takový má tam, koho zhaněl odeslán býti a jeho zase vočistiti...*“ TAMTÉŽ, (26. 1. 1714).

krejčí navrácení cti nejprve u veselského cechu. Veselský cech se vůči takovému obvinění ohradil a namítl, že „*kdo koho viniti chce, ten nemůže 14te dni projíti dáti, ale jej obviniti, toto ale půl sedmé neděle čas jsa prošlý*“. Veselský cech tak poukazoval na absenci rychlé reakce na takovou urážku. Zároveň vyčítal řečickým krejčím, že se neměli ihned Studíkovi mstít nactiutrhačnými slovy. Takové chování nebylo v souladu s městskými právy, čehož si byli mistři veselského cechu dobře vědomi.¹²⁷ Co se týče sporů o čest v užších, příbuzenských vztazích, nedochoval se z tohoto období ani jediný případ nářku cti v rodinném kruhu. V zájmu ochrany rodinné cti a hlavně cti hospodáře řešili venkované své soukromé spory o čest zřídka na veřejnosti.¹²⁸

Z genderového hlediska lze ve sporech o čest na třeboňském panství vymezit zastoupení mužů a žen a jejich role před soudem (srov. grafy 3-4).¹²⁹ V naprosté většině případů se muži účastnili sporů jako žalobci i obžalovaní.¹³⁰ Muže zastupoval v soudním sporu muž pouze tehdy, pokud byl jeho ochráncem, jak ukázal případ pohanění Vojtěcha Zaula z Pleší. Do role žalobce se postavil Václav Bernard Čapek, správce špitálu v Jindřichově Hradci, ve prospěch svého svěřeného poddaného Vojtěcha Zaula.¹³¹

V osmi případech také do jisté míry figurovaly ženy.¹³² Ve srovnání s výsledky Terezy Siglové, která zaznamenala na pardubickém panství 44 případů s účastí žen, bylo zastoupení žen ve sporech o čest na panství Třeboň nižší.¹³³ Pouze ve dvou sporech o čest jednaly ženy samy za sebe, muži je tedy před soudem nezastupovali.¹³⁴ Obecně se ženy ve sporech o čest na jednu stranu stavěly do pozic nactiutrhaček, přebíraly tedy

¹²⁷ „...to snad jim povědomo jest, zhaněný, druhého haněti nemůže, dokud sám očištěný nejní“. TAMTÉŽ, (6. 1. 1714).

¹²⁸ V. BŮŽEK, *Společnost*, s. 567. Urážky na cti v rodinném kruhu nepovažoval za trestné Koldínův zákoník. J. JIREČEK (ed.), *Práva*, s. 367-368.

¹²⁹ Podobně sledovala účast mužů a žen ve sporech o čest na pardubickém panství T. SIGLOVÁ, *Spory*, s. 232-233.

¹³⁰ Na pardubickém panství dospěla k podobným výsledkům TÁŽ, „*Soudové*“, s. 225.

¹³¹ Stížnost Václava Bernarda Čapka v příčině pohanění jemu svěřeného poddaného Vojtěcha Zaula z Pleší. SOA Třeboň, Vs Třeboň, sign. IB 5BP 25, (4. 2. 1722).

¹³² Např. TAMTÉŽ, (19. 10. 1728), (3. 4. 1730), (13. 9. 1735).

¹³³ Výzkum sporů o čest na pardubickém panství zahrnoval větší počet případů, z 850 veškerých sporů tvořily trestně právní případy 56 %. Spory o čest představovaly 60% trestně právních případů, tj. přibližně 285 sporů o čest. Ženy figurovaly v 15 % sporů o čest. Srov. T. SIGLOVÁ, *Spory*, s. 74-78 a 227.

¹³⁴ První z těchto sporů se odehrál mezi Terezií Pešinovou a Josefem Preitenbergerem v Třeboni roku 1735. Terezie Pešinová byla Josefem Preitenbergerem obžalovaná z nactiutrhačných slov. SOA Třeboň, Vs Třeboň, sign. IB 5BP 25, (13. 9. 1735). Naopak Sofie Renčová žalovala lomnického rychtáře Šimona Hobla za poškození její cti. TAMTÉŽ, (1. 6. 1746).

aktivní roli, na stranu druhou byly pasivními oběťmi.¹³⁵ Pokud muži obhajovali před právem ženy, jednalo se převážně o manželky.¹³⁶ To ovšem neplatilo bezvýhradně, neboť se zde vyskytl spor, u něhož bohužel není dochováno jeho vyústění, ve kterém byla dotyčná Kateřina Dvořáková z Klenové „na své cti zlehčena“ Vítem Fentzlem z Mostečného. Žalobu na Víta Fentzla odeslal na vrchnostenskou kancelář Václav Bernard Čapek, správce jindřichohradeckého špitálu, ke kterému Kateřina Dvořáková náležela jako poddaná.¹³⁷ Z uvedených příkladů lze vyvodit, že muži hráli ve sporech o čest ústřední roli (srov. tabulka č. 1). Pole působnosti mužů a žen se v raném novověku lišila, zatímco ženám byl vyhrazen zpravidla pouze soukromý prostor, muži mohli a měli jednat i v širší, veřejné sféře.¹³⁸ Pro muže proto představovalo řešení sporu soudní cestou optimální způsob, jak mohli veřejně obnovit svou čest.¹³⁹

Tabulka č. 1: Zastoupení mužů a žen ve sporech o čest na třeboňském panství (1650-1750)

obžalovaný	celkem	z toho žalobcem			
		muž	muž zastoupen mužem	žena	žena zastoupena mužem
muž	44	37	2	2	3
žena	2	1	0	1	0

Ke sporům o čest většinou docházelo na základě pošpinění cti formou verbální urážky. Nadávky uváděli sami aktéři sporů ve svých žalobách, zároveň se ale objevily i v korespondenci mezi hejtmanem panství a úřadem purkmistra zřejmě kvůli přesnému zápisu sporu. Většinou byly uvozeny frází „*salva venia*“, která se zkracovala i na prosté

¹³⁵ M. DINGES, *Die Ehre*, s. 422.

¹³⁶ Zastupována tak byla manželka Kašpara Šafáře. SOA Třeboň, Vs Třeboň, sign. IB 5BP 25, (19. 10. 1728). Jakub Kocvara obhajoval svou ženu ve sporu s Vítem Studeným. TAMTÉŽ, (16. 3. 1729).

¹³⁷ TAMTÉŽ, (5. 3. 1722).

¹³⁸ T. SIGLOVÁ, „*Soudové*“, s. 237.

¹³⁹ TAMTÉŽ, s. 226.

„s. v.“, pisatel se tak zřejmě snažil dát adresátovi najevo, že se jednalo o hrubý výraz.¹⁴⁰ Tereza Siglová zdůvodňovala nízký počet v pramenech sporů o čest uvedených slovních urážek tím, že nebylo potřeba opakovaním nadávek rozjitřovat vztahy mezi spornými stranami a zároveň poukázala na skutečnost, že se mělo na řečené urážky a nadávky zapomenout.¹⁴¹

Nejoblíbenější nadávkou, kterou mínil útočník zmařit čest napadeného, se stal výraz „šelma“. Tereza Siglová poukázala na její významovou bohatost, která podle ní přispěla k vysoké frekvenci jejího užívání. Výraz „šelma“ v sobě nesl zneuct'ující příznak, ale zároveň mohl mít obecnější význam. Z tohoto důvodu se Siglová rozhodla nezařadit tento pojem do kategorie zvířecích nadávek.¹⁴² Na třeboňském panství se v pramenech ze sledovaného období objevila tato nadávka u 17 případů.¹⁴³ V žádném zachyceném sporu o čest se nevyskytoval u „šelmy“ přívlastek.¹⁴⁴ Zatímco označení „šelma“ patřilo k obtížně zařaditelným, většinu dalších nadávek představovala označení jednoznačná. Široké spektrum nadávek, kterými se lidé častovali, v sobě zahrnovalo několik typů urážek (srov. grafy č. 1-2).

Pro třeboňské panství lze vymezit kategorie zahrnující nadávky sexuální, kriminalizující, zvířecí, sociálně degradující a urážející osobní vlastnosti.¹⁴⁵ K nejčastěji užívaným sexuálním nadávkám, které měly urazit ženinu čest, patřila „kurva“. Muži ji používali k poškození ženiny dobré pověsti téměř ve všech případech sporů o čest, ve kterých žena figurovala. Úzce souvisela se stereotypním vnímáním ženské cti, která se

¹⁴⁰ Latinský výraz „*salva venia*“ znamená „s prominutím“, nebo „s dovolením“. Tato fráze byla použita jak v německých, tak českých textech. Blíže Pavel MATLAS, *Hranice sociální disciplinace poddaného obyvatelstva. Panství Hluboká nad Vltavou v 17. a 18. století*, České Budějovice 2010 (Disertační práce), s. 56.

¹⁴¹ Ačkoli je srovnání s ohledem na větší množství sporů o čest na pardubickém panství problematické, počet zaznamenaných případů na třeboňském panství, ve kterých se nadávky objevily, se značně liší. Na panství třeboňském byly zaznamenány verbální urážky u téměř 70% případů, zatímco na pardubickém panství zahrnovaly necelých 10%. Srov. T. SIGLOVÁ, „*Soudové*“, s. 236.

¹⁴² *Táž, Spory*, s. 238.

¹⁴³ Např. se objevila ve sporu veselského rychtáře a zedníka Jiřího Lucerny, který „... p. rychtáře mnohokrát mimo jiných neslušných věcí, že šelma jest krom poníženosti v arestě nazýval“. SOA Třeboň, Vs Třeboň, sign. IB 5BP 25, (16. 9. 1729).

¹⁴⁴ Na pardubickém panství se objevilo několik typů přívlastků. Srov. T. SIGLOVÁ, „*Soudové*“, s. 236.

¹⁴⁵ Rozdělení nadávek do jednotlivých kategorií bylo inspirováno typologií nadávek zachycených v knihách rychterních městečka Veselí nad Lužnicí, které se věnovala J. SCHWALLEROVÁ, „*Život*“, s. 40-41.

zakládala na sexuální počestnosti.¹⁴⁶ Na rozdíl od označení „šelma“ se slovo „kurva“ doplňovalo o přívlastky „vojanská“ nebo „panchartská“.¹⁴⁷ „Kurvou“ byla údajně veřejně nazvána třeba manželka Jakuba Kocvary, mlynáře z Borovan, který žádal ve své žalobě o navrácení jejího dobrého jména.¹⁴⁸ V kontextu této nadávky se zpravidla objevilo obvinění z nepočestného sexuálního chování. Toto obvinění zahrnovalo v dochovaných sporech o čest cizoložství a smilstvo, jež mívalo často za následek obtěžkání.¹⁴⁹ Případ „na cti zlehčené“ Kateřiny Dvořákové ze vsi Klenové, která byla obtěžkána Vitem Fentzlem z Mostečného, nepatřil k typickým sporům o čest, neboť případy obtěžkání byly zapsány a uloženy do jiných fondů.¹⁵⁰ Na uvedeném příkladu lze ukázat způsob fungování sociální kontroly na venkově.¹⁵¹ Nejpočetnější skupina slovních urážek, soustředících se na společností nepřijatelné vlastnosti, zahrnovala nadávky: „zrádce“, „lhář“, „kluk“, „partykář“, „grobián“. Lidé se častovali těmito urážkami zpravidla v různých kombinacích.¹⁵²

K nejužívanějším patřily nadávky „kluk“, „zrádce“, „partykář“ a „canálie“, každá z nich se objevila nejméně ve dvou sporech.¹⁵³ Nadávkou „grobián“ se navzájem pohanili Václav Daněk ze Soběslavi a jeho nájemník Frantz Anton Ragersdorf. Ragersdorffův čeledín se totiž dostal do sporu s Václavem Daňkem kvůli zaběhnuté

¹⁴⁶ Blíže T. SIGLOVÁ, „Soudové“, s. 237.

¹⁴⁷ Např. SOA Třeboň, Vs Třeboň, IB 5BP 25, (19. 10. 1728); TAMTÉŽ, (16. 3. 1729).

¹⁴⁸ „... však před některým dnem ve Svinech od Víta Studeného Střepce, veřejně kurvou nazvána byla, jsouce já přítomný, upokojen býti nemohu, k své laskavé vrchnosti se utíkám...“. TAMTÉŽ, (16. 3. 1729). Tímto případem se zabýval ve své diplomové práci Jiří ČONDL, *Kariéra a čest mlynářů na třeboňském panství v letech 1590 – 1740*, České Budějovice 2007 (Diplomová práce), s. 55.

¹⁴⁹ Domnělé cizoložství bylo podnětem ke vzniku sporu mezi Prokopem Lamačem a Václavem Spoustou. Viz s. 23-24.

¹⁵⁰ Případy smilstva a cizoložství na třeboňském panství blíže Jaroslav DIBELKA, *Obranné strategie mužů a žen obviněných ze smilstva a cizoložství. Panství Třeboň na přelomu 17. a 18. století*, České Budějovice 2012; TÝŽ, *K novým možnostem studia trestně právní problematiky. Obranné strategie mužů a žen obviněných ze smilstva na třeboňském panství (1650-1750)*, ČČH 106, 2008, s. 19-53.

¹⁵¹ „... zatím pak poněvadž spor mezi Kateřinou Dvořákovou ze vsi Klenový a Vitem Fentzlem ze vsi Mostečného v příčině obtěžkání vznikl, aby při instanci J. V. Osvícené knížecí milosti vrchnostenském ouřadě hejtmánství třeboňského své zmistnění vzíti k míru a k skončení přijíti mohl, k tomu cíli a konci jsem já vejš pravené na cti zlehčené Kateřině by ona osobně se do Třeboně dne příštího sobotního, dne 7 března měsíce tím časněji najíti a tu pořádně s svým obviněním scelena, pak co za právo uznáno, doslejšati mohla, žádám též podobně za tu mně líbeznou lásku a sousedské přičinění by i Vit Fentzl neméně obeslán byl, já jsem dokonalého oumyslu byl sám svou povinnost v osobě mé přítomně složití, však pro rozličné hospodářské zameškání odchvíliti jsem se nemohl...“. SOA Třeboň, Vs Třeboň, sign. IB 5BP 25, (5. 3. 1722).

¹⁵² „... a jej následovně zhanila, ty kluku, ty taškáři holobratskej, (...), mýmu muži si nadal kluků a taškářů, jsi sám takovej, kluku holobratská...“. Těmito nactiutrhácnými slovy nazvala Terezie Pešinová svého třeboňského souseda Josefa Preitenbergera. TAMTÉŽ, (13. 9. 1735).

¹⁵³ J. SCHWALLEROVÁ, „Život“, s. 40.

slepici s kuřaty. Když se Daněk dozvěděl, co se stalo, „jeho (čeledína) s pěstí za krk několikrát udeřil tak nevázně, že on jsouce ještě mladý chlapec ten celý den ani krkem hnouti nemohl“. Ragersdorf si toto jednání nenechal líbit a odpověděl slovy: „já na to řekl, že je zato jeden grobián, on mně zase řekl tyto slova: ty jsi větší grobián, načez jsem jemu dal pohlavek...“.¹⁵⁴ V německy psaných písemnostech sporů o čest se vyskytla zneuctvující slova, kterými byli lidé přirovnáni ke zvířatům. Jednalo se o urážky „pes“ a „svině“.¹⁵⁵ Výjimečně se nepoužívaly ani nadávky přirovnávající nařčeného k pachatelům kriminálních činů. „Zloděj“ představoval druhou nejoblíbenější urážku, neboť ji aktéři sporů o čest použili celkem dvanáctkrát.¹⁵⁶ S touto nadávkou se obvykle pojilo obvinění z krádeže, které bylo v průběhu sporu většinou staženo.¹⁵⁷ Obvinění z krádeže skončilo přátelským porovnáním ve sporu mezi Vojtěchem Zaullem a Martinem Baršem, přičemž „on Bareš jemu Zaulovi to všechno odprosil, a na to 1 kopu peněz na pivo složil...“.¹⁵⁸ Alternativou tohoto nactiutrhačného slova, kterou se lidé častovali, byl „kradač“.

Tato urážka byla ve sporech o čest na třeboňském panství zapsána pouze u jediného případu, kdy byl dotýčný Pavel Šilha ze Slověnic údajně pohaněn Václavem Moclem z Lišova. Václav Mocl oslovil Pavla Šilhu, „bratře Šilho, kradači, jak se

¹⁵⁴ SOA Třeboň, Vs Třeboň, sign. IB 5BP 25, (12. 12. 1742). Zřejmě se jednalo o poměrně ojedinělou nadávku, neboť se neobjevila ve sporech o čest ani na pardubickém panství, ani ve veselských rychtářských knihách. Srov. T. SIGLOVÁ, „Soudové“, s. 236-238; J. SCHWALLEROVÁ, „Život“, s. 40.

¹⁵⁵ V originálním znění: „eine sau“ a „ein hund(t)“; „svině“ se objevila v nedokončeném sporu proti jakési hospodyni, která zaútočila na čest žalobcovy manželky, SOA Třeboň, Vs Třeboň, sign. IB 5BP 25, (nedat.). Urážka „ein hund(t)“ se vyskytla v žalobě Lorentze Zeitze z Veselí nad Lužnicí, který žaloval Johanna Thalwitzera ze Saska za nactiutrhaní. TAMTÉŽ, (říjen 1688).

¹⁵⁶ Čest rychtáře Jiřího Podlahy byla pošpiněna hanlivými slovy konšela Matouše Blažka. Rychtář popsal své pohanění následovně: „...vejš jmenovanou středu se do mě pustil a zlodějů mně třikrát nadal...“. TAMTÉŽ, (21. 6. 1727).

¹⁵⁷ Zpráva purkmistra a rady v Lišově vrchnímu hejtmanu Kašparovi Ignáci Dušerovi o sporu mezi Pavlem Šilhou ze Slověnic a Václavem Moclem; „... odpovídaje týž Mocl tyto formalija, to jsou 4 sousedi ze Slověnic, jeden je z nich kradač, co mně toho koně ukradl...“. Později Václav Mocl doložil, „že ho za žádného zloděje nemá, toliko ten který mu koně ukradl, že jeho jméno prodeji v Husinci psátí dal, z kteréhožto vysvědčení originálního ted' přiloženého tím hojněji V. M(ilos)ti vyrozuměti, a po přečtení takový neobtěžně cassirovati sobě oblíbiti ráčíte, kterého ihned taky při témž právě, že Šilha poctivý člověk jemu známý v dobrých prostředcích postavený jest...“. TAMTÉŽ, (16. 1. 1716).

¹⁵⁸ Vojtěch Zaul z Pleší byl Martinem Barešem ze Záhoří obviněn z účasti na krádeži, „poněvadž pak ten již na cti zmařený a žádné víry hodný člověk jen vždy nad dotčeného Vojtěcha Zaula na jeho cti špinití hledí, a v Nové že by přijímačem kradeného obilí byl před rychtářem záhorským, rychtářem řečickým naříkati se jest trestanlivě opovážil, takový pak vejstupek na nižádný způsob dokázati schopný jest, meněj dokázati může...“. TAMTÉŽ, (4. 2. 1722).

daří...“.¹⁵⁹ Ojedinele se ve zmíněných pramenech objevila zneuctvující slova „vrah“ a „škůdce“. Velmi urážlivý charakter měly nadávky odkazující na nemanželský původ napadeného.¹⁶⁰ Takové pošpinění pověsti mohlo způsobit nemalé problémy nejen řemeslníkům při vstupu do cechu, ale i poddaným s jinými profesemi, neboť podstatně ovlivňovalo šance na kariérní postup u většiny povolání.¹⁶¹ Do další skupiny náležely slovní urážky reprezentující osoby vyčleněné ze společnosti, které měly nižší společenský status. Jediný útok na čest, jenž v sobě zahrnoval nadávku „kat“, se odehrál mezi farářem Janem Karlem Vovsem a Adamem Heipluckem, který takto faráře pohaněl: „aby tě čerti vzali, sakramentskej kněže, sakramentskej kate...“.¹⁶²

Verbální urážky nezřídka doprovázely výhrůžky, hanlivá gesta nebo klení útočníků. V záznamech sporů o čest se dochoval útok na čest Lorentze Zeitze z Veselí nad Lužnicí vyvolaný Johannem Thalwitzerem ze Saska. Situace se vyostřila, když Johann Thalwitzer vyhrožoval Lorentzovi Zeitzovi smrtí a přiložil mu k hrudi pistoli.¹⁶³ Další zmínka o výhrůžce padla v žalobě Jiřího Savnaty ze Soběslavi, když se Zachariáš Gloß vyjádřil o Anastázii Hoffmanové, že „ta šlakovitá, proklatá, již je zaživa v pekle, chtěl sem jí včera hůlkou dáti, budu se na to pana děkana našeho ptáti, jestli mně ten hřích odpuštěný bude, tehdy to ještě dnes udělám...“.¹⁶⁴ Útočící strana využila výhrůžek patrně dílem k zastrašení napadeného, dílem aby zvýšila závažnost vyřčených slov. Hanlivá gesta patrně také sloužila nactiutřačům jako nástroj pro provokaci nařčeného.¹⁶⁵ Různé formy urážek na cti se stávaly účinnější, pokud byl v okolí dostatek svědků. V zápisech sporů o čest byl vždy svědkům přikládán značný význam, svědecké výpovědi totiž sloužily jako klíčový důkaz. Žalobci poukazovali ve svých stížnostech na

¹⁵⁹ TAMTÉŽ, (16. 1. 1716).

¹⁶⁰ Původ manželky Kašpara Šafáře zřejmě zpochybňoval jakýsi kovář ze vsi Lužnice, když „... tehdy vyběh kovář se svým synem na ženu mou a jí zbilil, a ještě k tomu kurev vojanskejch a panchartů nadali...“. TAMTÉŽ, (19. 10. 1728).

¹⁶¹ R. van DÜLMEN, *Kultura*, s. 194.

¹⁶² SOA Třeboň, Vs Třeboň, sign. IB 5BP 25, (29. 5. 1681).

¹⁶³ „... du schelm(b), hast mir mein pfeil gestollen, setzte mir die pistollen, auf die brust, und wollte mich erschießen, da erinnerte ich mich (...), dass jeder mann sein leben zu schützen schuldig (ist)...“. TAMTÉŽ, (říjen 1688).

¹⁶⁴ TAMTÉŽ, (3. 4. 1730).

¹⁶⁵ Za hanlivé gesto se považovalo např. nesundání klobouku z hlavy; „... trefilo se, že p. rychtáři okolo arestu jíti jest přišlo a on praveného Jiřího Lucernu před arestem seděti jest viděl a jeho dobrým způsobem do arestu jíti již páleným opilého, jest kolikráte napomínal, nadepsaný Lucerna ani klobouku z hlavy dolu dáti, méněji do arestu jíti jest chtěl...“. TAMTÉŽ, (16. 9. 1729). Na častý výskyt výhrůžek a nactiutřačných gest upozornila ve své práci J. SCHWALLEROVÁ, „Život“, s. 42.

přítomnost poctivých lidí, neboť mohli ve prospěch navrhovatele dosvědčit útok nactiutrhače. V rámci dobrých sousedských vztahů pak mohli nařčení vyvrátit a potvrdit tak napadenému jeho dobrou pověst.¹⁶⁶ Svědectví muselo být ovšem vydané od člověka „*hodnověrného*“, kterého charakterizovala dobrá pověst, tzn. poctivost a bezúhonnost. Taková kritéria musel splňovat i v očích vrchnosti. Skutečnost, že ne pokaždé se vrchní hejtman rozhodl „*hodnověrnost*“ svědka uznat, ukázal již zmíněný případ nařčení krejčích řečického cechu. Ti si u vrchního hejtmana třeboňského panství stěžovali na nactiutrhačská slova Vavřince Studíka a dožadovali se navrácení své cti. Jako důkaz poskytli vrchnosti svědectví jistého Šimona Vaňka. Vrchní hejtman Mathias Dräpler ho však odmítl a napsal, že „*Šimon Vaněk, který takovou snad sám ze sebe smyšlenou věc, jim tam přinesl, od řádu když k placení přišlo, odešel, a více se nenavrátil, a on Studík ještě za něho rád platiti musel, z čehož per consequens ted' podotknutého Šimona Vaňka, ani za dostatečného svědka nepřijímám...*“.¹⁶⁷

Řečickým krejčím poté navrhl, aby si zvolili jiného „*hodnověrného*“ svědka.¹⁶⁸ Dobrá pověst mohla být nejsnáze poničena na veřejných místech, kde se lidé pravidelně scházeli.¹⁶⁹ Na základě reflexe okolí si raně novověký člověk mohl vytvořit obraz sebe sama, a také proto aktéři sporů přikládali pomluvám takový význam. Skutečnost, že pomluva mohla přispět k zahájení pře mezi sousedy, potvrdil i případ z Lomnice nad Lužnicí z roku 1692. Tamní sousedé Prokop Lamač a Václav Spousta vedli spor kvůli obvinění Lamačovy manželky z cizoložství, které měla páchat se švagrem zmíněného Václava Spousty, Jakubem Kladrubským. Tuto klevetu přinesl Václav Spousta od svého švagra z Miličína, „*slyším o něm Kladrubským pěknou pověst, že zlý život vede, a mám to od člověka hodnověrného, že chodí za Lamačova ženou, s ní zle živ jest a tělesně obcuje...*“.¹⁶⁹ Prokop Lamač nemohl takové pohanění své manželky nechat bez

¹⁶⁶ „... tak on se svým rychtářem a se dvouma sousedy tam šel a chtěl se z toho nebo oni za něj slibovali a slibovati chtějí, že on takovej nejní...“.¹⁶⁶ SOA Třeboň, Vs Třeboň, sign. IB 5BP 25, (16. 1. 1716).

¹⁶⁷ TAMTÉŽ, (10. 1. 1714).

¹⁶⁸ TAMTÉŽ.

¹⁶⁹ Ze zprávy purkmistra a rady města vrchnímu hejtmanu Kašparovi Ignáci Dušerovi vyplývalo, jak byla veřejnost důležitá při snaze o zachování dobré pověsti. „... jeden soused z městečka Lišova příjmením Vodák sejdouce se spolu v městě Budějovicích u kožišníka při truňku, kdež mnoho lidu bylo jak sousedů lišovskejch, tak také slověnickejch, já pak nebohej neříkaje žádnýmu nic, tu Vodák lišovskej mluvil mu přede všemi lidmi, že jest jeho kradač a škůdce, tak on jsa nevinen, o to se přel a chtěl se hned s ním tam před těmi lidmi srovnati...“.¹⁶⁹ TAMTÉŽ, (16. 1. 1716).

povšimnutí, proto když se později setkal s Václavem Spoustou, veřejně ho nařkl ze zrádovství.¹⁷⁰

V městečkách a na vesnici představovala jedno z nejdůležitějších veřejných míst hospoda.¹⁷¹ Na třeboňském panství se velké množství sporů o čest odehrávalo právě v krčmách, neboť zde docházelo k výměně informací, pomluv a klevet. V rámci úzkých sousedských vztahů zde mohla být vykonávána účinná sociální kontrola.¹⁷² Ústřední roli hrál při hospodských půtkách alkohol, protože často přispíval k nežádoucímu vyhocení konfliktů mezi sousedy.¹⁷³ Spory o čest, které vzešly z hospod, čítaly sedm případů. Jeden z hospodských sporů o čest vznikl mezi budějovickým rychtářem a truhlářem Matějem Harkasem tím, že „*jdouc do vejsadní hospody sme s bázní boží poseděli a sami sobě na troje housle hráli a se obveselovali, (...) a týž rychtář, šelem nadával, i obrátivši se zase sem se k němu samému, ty sám musíš takovým býti...*“.¹⁷⁴ Účastníci sporů o čest obzvlášť vytýkali druhé straně nadměrné požití alkoholu. Dochovaný případ nařčení z opilství ukázal, že cílem takového obvinění mohl být i samotný rychtář.¹⁷⁵ Nezřídka se ovšem stávalo, že aktéři sporů použili opilost jako výmluvu pro své jednání; „*tak jako starý a věkem sešlý člověk z opilství přečinil, že mně to milostivě odpustiti (...) ráčí...*“.¹⁷⁶ Třeboňský vrchní hejtman rozhodl v tomto případě o odpuštění trestu z důvodu, že „*jakou jest pokutu tamní již starej soused Jiří Lucerna skrze protivení právu na sebe uvrhnul, a spravedlivě zasloužil, to práva městská*

¹⁷⁰ Václav Spousta se snažil pomluvu vyvrátit slovy: „... můj milý švajkře, nevěřte vy, těm smyšleným řečem tak snadně, nebo já mám jednoho i druhého vždy doma před očima, a nic takového nevidím, méněji pak o tom něco od lidu obecního mluvíti slyším, an kdyby tomu tak bylo musil bych já v Lomnici lépeji o tom věděti nežli vy zde tak odtud vzdálený slyšeti máte anebo můžete, jsouce oni v kmotrovství mezi sebou, a již oba dva při letech, aby to páchatí měli, tomu vy žádné víry nepřikládejte a nevěřte...“; TAMTÉŽ, (26. 6. 1692).

¹⁷¹ T. SIGLOVÁ, „Soudové“, s. 230.

¹⁷² M. DINGES, *Die Ehre*, s. 430. „Sociální kontrola označuje procesy a mechanismy, kterými společnost nutí své členy k takovému chování, které je v jejím rámci považováno za žádoucí.“ J. JANDOUREK, *Sociologický slovník*, s. 131.

¹⁷³ R. van DÜLMEN, *Bezectní lidé*, s. 11-16.

¹⁷⁴ SOA Třeboň, Vs Třeboň, sign. IB 5BP 25, (nedat.).

¹⁷⁵ Jiří Lucerna pohanil veselského rychtáře; „*pročez jestli se všechno tak jak mně psáno jest vynachází, že jest on Lucerna p. rychtáře z ožralství tupil...*“ TAMTÉŽ, (17. 3. 1729).

¹⁷⁶ Veselský rychtář obžaloval zedníka Jiřího Lucernu, protože ho údajně nazval šelmou. Rychtář vsadil Lucernu do vězení. „... arestýrovaný zedník Jiří Lucerna tě(ž)ce prohřešil, že jest jemu daněj arest nezachoval, a napomenutí rychtáře neposlechl, proč ale se dovoluje k většímu zlému kořalku do šatlavy nositi, a aresto(v)níkům ožirati se dáti...“ TAMTÉŽ, (17. 3. 1729).

*obširněj nevyměřují, ani jeho to hanebné ožralství v tom dostatečně nevymlouvá, nicméně z ohledu jeho již zrostlých dětí, aby skrze něj tím vě(t)ší hanby neměly...“.*¹⁷⁷

Dalšími veřejnými místy, kde také docházelo k rozepřím, byly cesty, pole a jiná prostranství. Čest manželky Kašpara Šafáře byla několikrát zpochybněna jakýmsi kovářem z Lužnice a jeho rodinou, když „*po krátkým čase šla moje žena navštívit jednu nemocnou, jdouce přes cestu potkala jistýho kováře (d)ceru, jedna druhej nemluvila a nepozdravila, se tak ta (d)cera hned začala děkovat, dejžto Pánbůh, pancharte, to jsem já na svý uši slyšel...“.*¹⁷⁸ Na veřejném prostranství se rozhodla poškodit čest i Terezie Pešinová, učinila tak odplatu Josefu Preitenbergerovi za to, že údajně pomluvil jejího manžela. Když Josef Preitenberger „*z kostela šel, na něj vedle p. Pospíšila domu u Bartlů vyšla a jej následovně zhanila...“.*¹⁷⁹ Možnou příčinou sporu byl pravděpodobně konkurenční boj mezi jejím manželem a Josefem Preitenbergerem. Tereza Pešinová vinila Josefa Preitenbergera totiž z toho, že „*... ty si se do Třeboně vžebbral, a chceš primasem býti...“.* K veřejným místům se řadil i kostel, ve kterém si lidé navzájem vyměňovali novinky, přičemž stranou nezůstávaly ani pomluvy.¹⁸⁰ Kostel však patřil k tzv. výsadním místům, kde bývalo případné provinění posuzováno přísněji.¹⁸¹ Nactiutrhaní v kostele se ve zmíněných pramenech objevilo pouze jedenkrát.¹⁸²

Spory o čest se neomezovaly jen na veřejný prostor, nýbrž probíhaly i v soukromí domů.¹⁸³ Takové spory se zpravidla vyznačovaly větší mírou agresivity, která mohla souviset s nižší pravděpodobností přítomnosti očitých svědků. V ostřejší potyčce přerostla již zmíněná hádka mezi Václavem Daňkem a jeho nájemníkem Franzem Antonem z Ragersdorfu, který poručil svému čeledínu, aby se postaral o do domu zaběhlou slepici s kuřaty. Václav Daněk „*počal hubovati, jeho plísniti, (...) málo*

¹⁷⁷ TAMTÉŽ, (29. 10. 1729).

¹⁷⁸ TAMTÉŽ, (19. 10. 1728).

¹⁷⁹ TAMTÉŽ, (13. 9. 1735).

¹⁸⁰ J. SCHWALLEROVÁ, „Život“, s. 39.

¹⁸¹ T. SIGLOVÁ, „Soudové“, s. 315.

¹⁸² Na tomto místě byla údajně zhaněna Anastázie Hoffmanová, jak dokládá ve své žalobě Jiří Savnata ze Soběslavi: „*... že tak 2. aprilis 1730 v kostele farním na kruchtě proti paní Anastaziji Hoffmanovej u přítomnosti mě níže psaného vyprávěno bylo...“.* SOA Třeboň, Vs Třeboň, sign. IB 5BP 25, (3. 4. 1730).

¹⁸³ Ze všech zachycených sporů o čest na třeboňském panství zahrnovaly rozepře v soukromých obydlích 10 případů.

k němu promluvic, jeho s pěstí za krk několikrát udeřil.“ Když se do konfliktu vložil Franz Anton z Ragersdorfu, vzájemně se slovně i fyzicky napadli. Václav Daněk „*se opovážil ruku (vz)táhnouti a mě za vlasy vzíti, (...) na zem porazil a nevázně se vší mocí do hlavy, přes hubu mezi (v)oči pral a mlátil, jak dlouho se jemu líbilo, já se ani nemohl hnouti...*“.¹⁸⁴ Sporné strany se usmířily tak, že Václav Daněk „*v pranici mocnější skrz 3 dni arest vystál a následovně pana z Ragersdorfu odprosil, a tak věc k smíru přivedena jest...*“.¹⁸⁵

¹⁸⁴ SOA Třeboň, Vs Třeboň, sign. IB 5BP 25, (12. 12. 1742).

¹⁸⁵ Zpráva purkmistra a rady města Soběslavi vrchnímu hejtmanovi Augustinovi Ferdinandovi Olbrichtovi. TAMTÉŽ, (12. 1. 1743).

VI. Příběh Sofie Renčové

Na základě analýzy sporů o čest se lze přiblížit k myšlenkovému světu raně novověkého individua.¹⁸⁶ Mezi spory o čest na třeboňském panství se v období let 1650-1750 objevil i specifický případ pohanění sirotka z Lomnice nad Lužnicí.¹⁸⁷ Dotyčná Sofie Renčová zaslala prvního června roku 1746 žalobu vrchnímu hejtmanovi Thomasovi Burckhardovi na Šimona Hobla, tehdejšího rychtáře ložního. Podle Jany Schwallerové se v rychtářských knihách města Veselí nad Lužnicí vyskytlo několik žalob na ochranu cti či zdraví sirotků, které podali rychtář, purkmistr nebo některý z měšťanů.¹⁸⁸ Jelikož však Sofie Renčová obžalovala samotného lomnického rychtáře, nemohla se na něho pochopitelně obrátit s žádostí o pomoc a ochranu. V tomto případě se Sofie Renčová nenechala zastupovat ani ostatními místními autoritami, ani svým bratrem, jenž, jak sama v úvodu své žaloby uvedla, byl vojákem v Lomnici nad Lužnicí.¹⁸⁹ Ve většině případů zachycených na třeboňském panství v letech 1650-1750 přitom figurovali muži jako obhájci nařknutých žen.¹⁹⁰ Sofie Renčová podala ovšem stížnost hejtmanovi sama a obešla tak první instanci, ke které se mohla vydat, tj. purkmistra a radu města.¹⁹¹

Ve své žalobě popisovala průběh sporu mezi ní a zmíněným rychtářem. Sofie Renčová byla Šimonem Hoblem obviněná, že se svým bratrem chytala ryby a raky v jemu pronajatých vodách. Ve své žalobě Sofie Renčová vypověděla, že když se s bratrem vraceli domů, potkali rychtáře Hobla, který jim vyčítal, že lovili raky na místě, které měl pronajaté. Poškodil Sofiinu čest, tím že ji údajně označil za „*kurvu*“

¹⁸⁶ Pavel HIML, *Myšlení venkovských poddaných v raně novověkých jižních Čechách pohledem trestně právních pramenů*, Opera historica (dále jen OH) 4, 1995, s. 153–194.

¹⁸⁷ Žaloba Sofie Renčové vrchnímu hejtmanu panství třeboňského Tomáši Burckhardovi. TAMTÉŽ, (1. 6. 1746).

¹⁸⁸ J. SCHWALLEROVÁ, „Život“, s. 31.

¹⁸⁹ „... *uhngefähr vor 14 Tag mit meinem Bruder, der ein landmilizer zu lomnitz ist (...)*“. SOA Třeboň, Vs Třeboň, sign. IB 5BP 25, (1. 6. 1746).

¹⁹⁰ Např. Kašpar Šafář, lužnický soused, zastupoval svou manželku ve sporu o čest z roku 1728. TAMTÉŽ, (19. 4. 1728).

¹⁹¹ Na toto opomenutí si lomnický purkmistr stěžoval v odpovědi vrchnímu hejtmanovi, že „... *Sofie (d)cerka naše městská, a pozůstalý sirotek directe nám představenou milostivou vrchnost žalobou obtěžovati se jest osmělila, a to bez nejmenší nám dané vědomosti, vědauce o tom že auřad povinován jest otcovský sirotkův zastávati, nás ale v tom opominula, z čehož velmi nepovděční jsme (...)*“. TAMTÉŽ, (10. 6. 1746).

a „lůzu“.¹⁹² Podle Richarda van Dülmena nadávka „kurva“ reflektovala stereotypní vnímání ženské cti, které se zakládalo na sexuální počestnosti.¹⁹³ Touto nadávkou („kurva“) měl tedy rychtář odkazovat na nepočestný život, který podle něj Renčová údajně vedla. Nutno doplnit, že hlavním cílem nadávek bylo urazit protivníka a pokusit se pošpinit jeho dobré jméno ve společnosti, tudíž obvinění z nějakého přečinu na základě nadávky by mohlo být zavádějící. Ve své žalobě, která se proměnila spíše v prosbu o navrácení cti, poukázala Sofie Renčová na naprostou nezbytnost navrácení jejího dobrého jména, neboť jako sirotek nic jiného než to nemá.¹⁹⁴ Už v úvodu prosby hejtmanovi sebe sama označila jako „*ich ein armer und von jedermann verlassener w(a)is(e)*“.¹⁹⁵

U takovéto typu písemnosti musí mít ovšem čtenář na paměti, že formulace v žalobách byly zpravidla stylizované, aby dopomohly nařčenému ke kladnému vyřízení ze strany vrchnosti.¹⁹⁶ Urážka „lůza“ mohla poukazovat na její nízký sociální status. Opět tu platilo, že Sofie Renčová nemusela nutně být vyčleněná na okraj společnosti, neboť pojem „*otcovský sirotek*“ měl širší význam. Nejednalo se pouze o děti, ale také všechny pozůstalé osoby do té doby než vstoupily do manželství nebo zdědily rodinné hospodářství.¹⁹⁷ Rychtář Šimon Hobl si šel stěžovat k purkmistrovi města, který mu doporučil, aby byla vsazena do vězení, rovněž měla být pokutována.¹⁹⁸ Pokutu ovšem nemohla uhradit, proto musela dát do zástavy svou sukni.¹⁹⁹ Na doporučení rychtáře

¹⁹² V originále „*eine canalie*“, slovo znamená „odpad, lůza, holota, sběř“; Josef V. STERZINGER, *Encyklopedický německo-český slovník* 1, Praha 1916, s. 1100. Na tuto nadávku upozornila ve své studii J. SCHWALLEROVÁ, „*Život*“, s. 40.

¹⁹³ R. van DÜLMEN, *Bezectní lidé*, s. 14; srov. T. SIGLOVÁ, „*Soudové*“, s. 237.

¹⁹⁴ „... *ich ein armer w(a)is(e)bin, und nichts mehr als meine ehre habe*“. SOA Třeboň, Vs Třeboň, sign. IB 5BP 25, (1. 6. 1746). Problematikou rodiny a sirotků se kupříkladu na chýnovském panství zabýval Josef GRULICH, *Populační vývoj a životní cyklus venkovského obyvatelstva na jihu Čech v 16. až 18. století*, České Budějovice 2008, s. 198-203; Jan HORSKÝ- Markéta SELIGOVÁ, *Rodina našich předků*, Praha 1996; Markéta SKOŘEPOVÁ, *Ovdovění a osiření ve venkovské společnosti. Panství Nový Rychnov, 1785-1855*, České Budějovice 2014 (Disertační práce).

¹⁹⁵ SOA Třeboň, Vs Třeboň, sign. IB 5BP 25, (1. 6. 1746). Stylizace textu měla podobnou funkci i u jiného typu trestně právního pramene, kupříkladu výslechového protokolu. P. HIML, *Myšlení*, s. 155.

¹⁹⁶ Zvláště prosby o navrácení cti, či prominutí trestu jako např. prosba zedníka Jiřího Lucerny o propuštění z vězení zasláná vrchnímu hejtmanu Augustinovi Ferdinandovi Olbrichtovi. TAMTÉŽ, (říjen až listopad 1729).

¹⁹⁷ J. GRULICH, *Populační vývoj*, s. 199.

¹⁹⁸ Pokuta, kterou měla uhradit městskému rychtáři, činila půl kopy grošů míšeňských. SOA Třeboň, Vs Třeboň, sign. IB 5BP 25, (1. 6. 1746).

¹⁹⁹ „... *ich aber solche nicht gehobt, so gar den Rockh versetzen müssen*“. TAMTÉŽ.

byla Sofie Renčová potrestána třídenním vězením. Když ji propustili, byla předvolána k rychtáři, který jí nařídil, aby odešla z města a šla do služby.

Sofie Renčová se však proti tomuto rozhodnutí ohradila. Hájila se tím, že se narodila jako městské dítě, a že vykázaní z měst náleželo pouze „*kurvám*“ a horším lidem, než byla ona sama.²⁰⁰ Při té příležitosti zopakoval rychtář své dřívější hanění, ke kterému však připojil nařčení z obtěžkání. Svou roli tu sehrály klepy a pomluvy, neboť lomnický rychtář dokládal svá obvinění tím, že informaci získal od syna měšťana z Lomnice.²⁰¹ Sofie Renčová si dobře uvědomovala možné nepříznivé následky pošpinění cti a nařčení z obtěžkání. Nařčením z mimomanželského těhotenství byla ohrožena nejen její čest, ale v souvislosti s ní i dobré vyhlídky na případný sňatek.²⁰² Jako sirotek se nemohla spolehnout na svou záchrannou a rodinnou sociální síť. Právo na právní a sociální ochranu sirotků si proto vyhrazovala vrchnost.²⁰³ Podle purkmistra a rady města Lomnice nad Lužnicí samotný rychtář nesouhlasil se Sofiinou verzí příběhu, kdy tvrdila, že společně s bratrem chytali ryby a raky v obecních říčkách, a odmítal ze své strany jakékoli nactiutrhaní. Nepravdivost výkladu Sofie Renčové potvrzoval tím, že „*co se ale té v přiloženém memoriálu hany dotýče, (...), toliko podle lidských rozprávek jest ji z veliké mrzutosti, které ona sama svou zlostnou, mnohých i nevinných, utrhající hubou příčina byla*“.²⁰⁴ Rychtář Šimon Hobl tvrdil, že se Sofií Renčovou se potkali blíže města Lomnice nad Lužnicí. Údajně ji upozorňoval na to, aby se se svým bratrem nechytali raky ve vodách, které měl pronajaté. Opět se odvolával na její špatnou pověst, jakou měla v městečku Lomnice nad Lužnicí. Sofie Renčová byla podle něj původcem neshod, neboť ona údajně svými hanlivými slovy poškodila jeho čest. Využil tak jiné možnosti obrany proti nactiutrhaní.²⁰⁵

²⁰⁰ „... hat mir derselbe anbefohlen, ich solle mich von der stadt wegpacken und in dienst gehen“; „da ich ihme aber wiedersetzt hab, dass ich ein bürgerl. stadtkind wäre warum mich da nicht aufhalten solte, es thaten sich huren und schlimmere leuth, als ich bin“. TAMTÉŽ.

²⁰¹ „(...) hat der h. stadtrichter mir in dn angesicht gesagt, ich wäre auch eine hure, und hette dn kind vertrag, er hette es von einem bürgers sohn von lomnitz“. TAMTÉŽ, (1. 6. 1746).

²⁰² „... und ich den vorwurf, das ich dn kind vertrag, allezeit zu gewartet hette, so mir auch sehr nacht(h)eilig wäre, wann ich hiermit oder morgen zu einer heurath komn solte“. TAMTÉŽ, (1. 6. 1746).

²⁰³ J. GRULICH, *Populační vývoj*, s. 199.

²⁰⁴ SOA Třeboň, Vs Třeboň, sign. IB 5BP 25, (10. 6. 1746).

²⁰⁵ „... že jest pravenou Sofii Renčovou, ne v těch jemu pronajatých obecních říčkách zastihnul, nýbrž blíže města potkal, a jí domlouval, proč ona s bratrem svým, jak toho zprávu má, že by v těch jemu načatých příčinách raky chytati měli; a pokudž by jí tam kdy zastihnul, s tím že spokojen nebude (...).“ TAMTÉŽ.

Poté se Sofie Renčová vydala k lomnickému purkmistrovi, u kterého si stěžovala na rychtáře Šimona Hobla. Bránila se tím, že jí těhotenství musí rychtář dokázat, nebo ji opět navrátit čest. Poté byl rychtář předvolán před purkmistra a dva radní pány. Přítomnost těchto radních byla důležitá, neboť se z nich stali svědkové, před kterými rychtář Šimon Hobl vypověděl, že taková slova vyřkl pouze z hněvu a unáhlení. Použil tak jednu z poměrně častých obranných strategií, která nezřídka omlouvala muže z nactiutrhání žen.²⁰⁶ Své tvrzení ohledně obtěžkání Sofie Renčové nemohl prokázat. Radní páni slíbili Sofii Renčové písemné potvrzení, že byla falešně obviněna. Tento slib ovšem podle Renčové nedodrželi. S odvoláním na městská práva žalobkyně žádala, aby rychtář svá slova odvolal a navrátil jí její čest.²⁰⁷ Následná korespondence mezi vrchním hejtmánem treboňského panství Thomasem Burckhardem a purkmistrem a radou města Lomnice nad Lužnicí se týkala způsobu řešení případu. Vrchní hejtmán vyzýval purkmistra a radu města, aby mu podali důkladnou zprávu o sporu mezi Sofií Renčovou a rychtářem Šimonem Hoblem.²⁰⁸ Ve třech bodech položil otázky purkmistru a radě města, ve kterých je nabádal k výslechu obviněného Hobla i žalobkyně Renčové. Vrchní hejtmán navrhl, jak to bývalo zvykem, smířlivé řešení. Žádal, aby se strany porovnaly podáním rukou.

Obžalovaný Hobl měl prohlásit o Sofii Renčové, že ji považuje za počestnou osobu a že tato hanlivá slova vyřkl z hněvu a nerozvážnosti. Na základě městských práv měl být trestán vězením nebo peněžní pokutou. Sofii Renčové měla být zachována její čest.²⁰⁹ Tehdy se obě strany porovnaly a aktéři sporu si navzájem podali ruce, „aby

²⁰⁶ „er hette es aus zorn und einer übereilung geredet“, TAMTÉŽ, (1. 6. 1746). Když veselský rychtář nařkl dcery Jakuba Zelenky, že to jsou „kurvy“, omlouval svůj výrok tím, že „to z hněvu nejvíce se stává proti ženskému pohlaví, také tuto se stalo.“ TAMTÉŽ, (17. 4. 1749).

²⁰⁷ „hierauf haben mir die herren versprochen, dass sie mir schriftl. gebn wollen dass es nicht wahr seye, und mich der h. stadtrichter falsch injuriert hette, womit ich auch zufrieden gewesen allein da ich darum komen bin, habn sie gesagt, es seye nicht nöthig, dass sie mir es schriftl. geben, es seye genug daran, dass der h. stadtrichter bekannt hette, dass es nicht wahr, sondern aus zorn geredet worden wäre, und wolln ansetze aus der sach gar nichts machen (...)“ TAMTÉŽ, (1. 6. 1746).

²⁰⁸ „mir anher seinen grundlichen bericht erstatten möge; (1) ob es wahr seye, dass der Simon Hobl die klägerin eine hur(e) und canalie gescholten habe; (2) ob die klägerin von dem Simon Hobl in krebsen fang mit ihren bruder an einem erlaubten oder unerlaubten orth wirklich betreffen, und angetroffen worden seye und; (3) ob die gantze sach so wie es die klägerin in ihrem memorial wider dem stadtrichter anführet beschaffen seye;“ TAMTÉŽ, (3. 6. 1746).

²⁰⁹ „dass namblich das mittl des vergleichs zwischen denen streittennden Parten zur hand genommen, und er beklagte zur bekennung, wie nach er die klägerin für eine ehrliche persohne halte, (...) wegen dieser unbesonnenheit, und übereylung mit arest, oder geld straf beleget, sie klägerin aber ihrer ehr wohl verwahret werde“. TAMTÉŽ.

*podobným povykům konec býti mohl, v přítomnosti ouřadu sobě odpustili, jeden druhého za dobrého a poctivého uznávajíce.*²¹⁰ Purkmistr a rada města vyslechli Šimona Hobla, poté mu přečetli žalobu Sofie Renčové, ve které si stěžovala na rychtářova hanlivá slova a vyměřenou pokutu za chytání raků a ryb. Lomnický rychtář se bránil, že v případě častého chytání ryb a raků jednal podle práva.²¹¹ Opět byly obě strany napomenuty k porovnání. Purkmistr a rada města si ve své odpovědi stěžovali vrchnímu hejtmanu Burckhardovi, že dotyčná Renčová *„z pouhé své přirozené zlosti spokojiti se nedala, ale odpornými slovy odpovídající, podruhé na milostivou vrchnost nabíhati se opovážila“*.²¹² Kvůli *„takovému nepodalému sirotku“* nemohl být spor ukončen. Purkmistr a rada města Lomnice nad Lužnicí v závěru odpovědi žádali vrchního hejtmana, aby nepřijímal žádné žaloby od Sofie Renčové bez jejich vědomí.²¹³ Poslední zmínka o pokusu porovnat obě strany padla 21. června, kdy bylo v přípisu stroze napsáno, že dotyčná žalobkyně toho dne opět odmítla smířlivý konec sporu. Poté stopy tohoto případu ve zmíněných pramenech mizí.²¹⁴

²¹⁰ TAMTÉŽ, (10. 6. 1746).

²¹¹ *„poněvače ku právu strany častého lapání ryb a rakův se svým bratrem landmilitzerem, se dostaviti nechtěla, tím méně ku auřadu purkmistrovskému ten čas p. Janu Kunovi; to vše protivným způsobem rychtáře odbejvala“*. TAMTÉŽ.

²¹² TAMTÉŽ.

²¹³ TAMTÉŽ.

²¹⁴ TAMTÉŽ, (21. 6. 1746).

VII. Závěr

V centru pozornosti této práce byly spory o čest, které se odehrály na třeboňském panství v období let 1650-1750. Zkoumané prameny vycházely z činnosti vrchnostenského soudu a jsou uloženy ve fondu Velkostatek Třeboň ve Státním oblastním archivu. Samotné archiválie ukrývaly poměrně bohatý aktový materiál, jenž obsahoval druhotnou kriminální agendu. Na základě žalob aktérů, korespondence mezi vrchním třeboňským hejtmanem a purkmistrem i radou města byly rekonstruovány konkrétní případy sporů o čest mezi obyvateli měst a městeček na území panství Třeboň. Povaha těchto písemností dovolila nahlédnout do myšlenkového světa individua.

Při porovnání s prameny normativního charakteru bylo zjištěno, že purkmistr a rada i samotný třeboňský hejtman většinou vynesli nad provinilci takové tresty, které byly v souladu s Koldínovým zákoníkem. Tyto instituce ovšem striktně neoddělovaly provinění nářkem cti a zhaněním, přestože soudobá norma rozdíl mezi nimi stanovila. Z uvedených písemností lze zjistit, jakou roli měla čest pro samotné aktéry sporů o čest ve sledovaném období. Ti ve svých žalobách opakovaně poukazovali na nutnost obhajoby vlastní cti. Žalobci, kteří žádali ve svých prosbách o navrácení své cti a učinění satisfakce, často odkazovali na naprostou nezbytnost očištění svého dobrého jména. Zpravidla podrobně líčili celý průběh rozepře a často uvedli i použité verbální urážky, což má pro dnešního historika takřka neocenitelnou vypovídací hodnotu. Tyto nadávky lze roztřídit do jednotlivých kategorií: sexuální, kriminalizující, zvířecí, sociálně degradující a urážející osobní vlastnosti. Nejfrekventovanější urážkou používanou na třeboňském panství bylo slovo „šelma.“ Oblíbenou verbální urážkou, které zpravidla předcházelo obvinění z krádeže, byla nadávka „zloděj“. Muži označovali ženy nejčastěji za „kurvy“. Taková hanlivá slova nezřídka doprovázela různá obvinění, nařčení ze zlodějství nebo opilství. Nactiutrhač se neobešel ani bez hanlivých gest nebo výhrůžek určených napadenému. K typickým místům, kde docházelo ke sporům o čest, patřila hospoda, veřejná prostranství a soukromé domy lidí. Především krčma byla ideálním místem pro šíření pomluv mezi sousedy, kde se alkohol nezanedbatelnou mírou podílel na vzniku různých sporů.

Netypický případ obrany cti byl zaznamenán v Lomnici nad Lužnicí v roce 1746, kdy došlo k pohanění tamního sirotka Sofie Renčové. Tento spor o čest, byl specifický tím, že podnět (tedy žalobu) podala samotná Sofie Renčová v pozici sirotka, čímž obešla místní autority, lomnického purkmistra a radu města. Její žádost o navrácení cti směřovala přímo k třeboňskému vrchnímu hejtmanovi. Tato práce se zaměřila na spory o čest na třeboňském panství v letech 1650-1750, které nebyly pro toto území ve sledovaném období dosud souhrnně zkoumány. Přispěla k postupně rozvíjejícímu se studiu cti v raném novověku ve venkovském prostředí. Počet zachycených případů nactiutrhání se od roku 1700 pozvolně zvyšoval, možné příčiny takového nárůstu by mohly být předmětem dalšího studia. Co se týká výzkumu cti jako takové, stranou by neměla být ponechána ani specifika vnímání cti cechovních společenství a jejich příslušníků.

VIII. Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny nevydané:

Státní oblastní archiv Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IB 5BP 25.

Prameny vydané:

JIREČEK, Josef (ed.), *Práva městská království českého a markrabství Moravského spolu s krátkou jejich sumou od M. Pavla Krystyana z Koldína*, Praha 1876.

Literatura:

BOROVSKÝ, Tomáš – JANIŠ, Dalibor – MALANÍKOVÁ, Michaela a kol., *Spory o čest ve středověku a raném novověku*, Brno 2010.

BURKE, Peter, *Lidová kultura v raně novověké Evropě*, Praha 2005.

BŮŽEK, Václav a kolektiv, *Společnost českých zemí v raném novověku. Struktury, identity, konflikty*, Praha 2010.

BŮŽEK, Václav – KRÁL, Pavel (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007.

ČONDL, Jiří, *Kariéra a čest mlynářů na třeboňském panství v letech 1590 – 1740*, České Budějovice 2007 (Diplomová práce).

DIBELKA, Jaroslav, „*Kde my se máme podít, když nemáme naši zem?*“ *Migrace Cikánů v raném novověku a jejich reflexe v očích okolí*, *Historická demografie* 30, Praha 2006, s. 189-204.

DIBELKA, Jaroslav, *K novým možnostem studia trestně právní problematiky. Obranné strategie mužů a žen obviněných ze smilstva na třeboňském panství (1650-1750)*, *ČČH* 106, 2008, s. 19-53.

DIBELKA, Jaroslav, *Obranné strategie mužů a žen obviněných ze smilstva a cizoložství. Panství Třeboň na přelomu 17. a 18. století*, České Budějovice 2012.

DINGES, Martin, *Die Ehre als Thema der Stadtgeschichte. Eine Semantik im Übergang vom Ancien Régime zur Moderne*, *Zeitschrift für historische Forschung* 16, 1989, s. 409-440.

- DINGES, Martin, *Die Ehre als Thema der historischen Anthropologie. Bemerkungen zur Wissenschaftsgeschichte und Konzeptualisierung*, in: Klaus Schreiner – Gerd Schwerhoff (edd.), *Verletzte Ehre. Ehrkonflikte in Gesellschaften des Mittelalters und der frühen Neuzeit*, Köln – Weimar – Wien 1995, s. 29-62.
- VAN DÜLMEN, Richard, *Bezectní lidé. O katech, děvkách a mlynářích (Nepočestnost a sociální izolace v raném novověku)*, Praha 2003.
- VAN DÜLMEN, Richard, *Kultura a každodenní život v raném novověku (16.-18. století) II*, Praha 2006.
- VAN DÜLMEN, Richard, *Historická antropologie. Vývoj. Problémy. Úkoly*, Praha 2002.
- GEREMEK, Bronislaw, *Slitování a šibenice*, Praha 1999.
- GRULICH, Josef, *Populační vývoj a životní cyklus venkovského obyvatelstva na jihu Čech v 16. až 18. století*, České Budějovice 2008.
- GRULICH, Josef, *Venkovan*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007, s. 166-189.
- HIML, Pavel, *Zrození vagabunda*, Praha 2007.
- HIML, Pavel, *Myšlení venkovských poddaných v raně novověkých jižních Čechách pohledem trestně právních pramenů*, *Opera historica* 4, 1995, s. 153–194.
- HORSKÝ, Jan - SELIGOVÁ, Markéta, *Rodina našich předků*, Praha 1996.
- IGGERS, Georg, *Dějepisectví ve 20. století. Od vědecké objektivitě k postmoderní výzvě*, Praha 2002.
- JANDOUREK, Jan, *Sociologický slovník*, Praha 2001.
- KRÁL, Pavel, *Smrt a pohřby české šlechty na počátku novověku*, České Budějovice 2004.
- KUBÍKOVÁ, Anna, *Panství Třeboň ve světle berní ruly a její revizitace*, *Jihočeský sborník historický* (dále jen JSH) 55, 1986, s. 144-160.
- MALÝ, Karel, *Trestní právo v Čechách v 15. - 16. století*, Praha 1989.
- MALÝ, Karel, *České právo v minulosti*, Praha 1995.

- MATLAS, Pavel, *Hranice sociální disciplinace poddaného obyvatelstva. Panství Hluboká nad Vltavou v 17. a 18. století*, České Budějovice 2010 (Disertační práce).
- NODL, Martin – TINKOVÁ, Daniela (edd.), *Antropologické přístupy v historickém bádání*, Praha 2007.
- PUMPR, Pavel, *Beneficia, záduší a patronát v barokních Čechách. Na příkladu třeboňského panství na přelomu 17. a 18. století*, Brno 2010.
- RAMEŠ, Václav, *Proměny schwarzenberského panství v Čechách*, in: M. Gaži (ed.), *Schwarzenbergové v české a středoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2013, s. 25-36.
- SCHWALLEROVÁ, Jana, „*Život a dobrá čest jedním krokem kráčeji*“. *Čest a každodennost ve Veselí nad Lužnicí v 17. a 18. století*, Kuděj 8, 2006, s. 26-45.
- SIGLOVÁ, Tereza, *Role cti ve sporech podaných na příkladu pardubického panství*, in: T. Borovský – D. Janiš – M. Malaníková a kol., *Spory o čest ve středověku a raném novověku*, s. 186-198.
- SIGLOVÁ, Tereza, *Spory o čest mezi poddanými pardubického panství*, *Theatrum historiae* 5, 2009, s. 227-244.
- SIGLOVÁ, Tereza, „*Soudové zisku nenesou*“. *Spory obyvatel městeček pardubického panství v 16. a 17. století*, Brno 2009 (Disertační práce).
- SKOŘEPOVÁ, Markéta, *Ovdovění a osíření ve venkovské společnosti. Panství Nový Rychnov, 1785-1855*, České Budějovice 2014 (Disertační práce).
- STERZINGER, Josef V., *Encyklopedický německo-český slovník* 1, Praha 1916.
- VÁLKA, Josef, „*Čest je zrcadlo společnosti*“, in: T. Borovský – D. Janiš – M. Malaníková a kol., *Spory o čest ve středověku a raném novověku*, s. 201-221.

IX. Přílohy

Seznam příloh:

1. Seznam projednávaných případů

2. Seznam tabulek a grafů

Tab. č. 1: Zastoupení mužů a žen ve sporech o čest na třeboňském panství (1650-1750)

Tab. č. 2: Četnost nadávek určených muži ve sporech o čest na třeboňském panství v letech 1650-1750

Tab. č. 3: Četnost nadávek určených ženě ve sporech o čest na třeboňském panství v letech 1650-1750

Graf č. 1: Četnost nadávek určených muži ve sporech o čest na třeboňském panství v letech 1650-1750

Graf č. 2: Četnost nadávek určených ženě ve sporech o čest na třeboňském panství v letech 1650-1750

Graf č. 3: Rozdělení obžalovaných podle pohlaví ve sporech o čest na třeboňském panství v letech 1650-1750

Graf č. 4: Rozdělení žalobců podle pohlaví ve sporech o čest na třeboňském panství v letech 1650-1750

3. Obrazové přílohy

Obr. č. 1: Příklad žaloby („species facti“) podané v roce 1730 Jiřím Savnatou z důvodu pohanění Anastázie Hofmanové [převzato ze SOA Třeboň, Vs Třeboň, sign. IB 5BP 25, fol. 159]

Seznam projednávaných případů

1. *Zpráva třeboňskému hejtmanu o sporu o čest mezi Bartolomějem Kusem a rychtářem řípeckým, 11. 12. 1669.* Rychtář řípecký podal stížnost na Bartoloměje Kuse kvůli údajnému zhanění, kdy ho dotyčný Bartoloměj Kus měl nazvat „zlodějem“ v přítomnosti lidí v soběslavské hospodě.
2. *Odpověď na stížnost podanou Lorencem Smutným z Lomnice proti panu třeboňskému důchodnímu, nedat.* Stížnost Lorence Smutného z Lomnice se týkala domnělého pomlouvání ze strany pisatele, jež se v této odpovědi hájil. Lorenc Smutný z Lomnice měl být nazván „zlodějem“.
3. *Zpráva třeboňskému hejtmanovi Mathiasovi Adalbertovi Hosmanovi od Johanna Zieglera, 5. 4. 1671.* Tento spor se týkal pohanění Johanna Zieglera, který byl nařčen ze zlodějství.
4. *Zpráva třeboňskému hejtmanovi Mayerhofferovi o sporu o čest od faráře Tillmanna, 4. 3. 1681.* Zpráva se týkala zhanění faráře Tillmanna. Nadávka nebyla v textu explicitně vyjádřena.
5. *Stížnost kněze Jana Karla Vovsa podaná proti Adamovi Heipluckovi u správce statku bezského, Rudolfa Prapla, 29. 5. 1681.* Kněz Jan Karel Voves podal stížnost kvůli svému zhanění, které obsahovalo nadávku „sakramentskej kate“. Toto nařčení měl vyslovit Adam Heipluck, poddaný z Malých Pořezan. V tomto sporu se jednalo o nedovolenou pastvu dobytka na farářových polích.
6. *Odpověď Rudolfa Prapla na podanou stížnost proti poddanému Adamovi Heipluckovi, 1. 6. 1681.*
7. *Zpráva třeboňskému hejtmanovi Christophovi Georgovi Siebertovi z Liliensteinu o sporu mezi Phillipem Khelbelem a Tobiasem Breitenbergerem z Nové Bystřice, 14. 12. 1682.* V tomto sporu byla použita nadávka zloděj a šelma. Jednalo se o stížnost Phillipa Khelbela podanou na Tobiase Breitenbergera z Třeboně, který měl Phillipa Khelbela pohanět neuctivými slovy. Phillip Khelbel opětovně žádal o navrácení svého dobré jména. A protože mezi těmito lidmi vzniklo pouhé nedorozumění, jejich čest jim byla navracena.
8. *Zpráva třeboňskému hejtmanovi Christophovi Georgovi Siebertovi z Liliensteinu o sporu mezi Phillipem Khelbelem a Tobiasem Breitenbergerem z Nové Bystřice, 26. 1. 1683.*

9. Zpráva třeboňskému hejtmanovi Christophovi Georgovi Siebertovi z Liliensteinu o sporu mezi Phillipem Khelbelem a Tobiasem Breitenbergerem z Nové Bystřice, 6. 2. 1683.
10. Zpráva třeboňskému hejtmanovi Christophovi Georgovi Siebertovi z Liliensteinu o sporu mezi Phillipem Khelbelem a Tobiasem Breitenbergerem z Nové Bystřice, 28. 2. 1683.
11. Zpráva třeboňskému hejtmanovi Christophovi Georgovi Siebertovi z Liliensteinu o sporu mezi Phillipem Khelbelem a Tobiasem Breitenbergerem z Nové Bystřice, 31. 3. 1683.
12. Stížnost Johanna Thalwitzera z Johanngeorgenstadtu třeboňskému hejtmanovi Theobaldovi Karlovi z Liliensteinu proti Lorentzovi Zeitzovi z Veselí nad Lužnicí, 27. 8. 1688. Johann Thalwitzer, obchodník ze Saska, zaslal stížnost na Lorentze Zeitze, hostinského z Veselí nad Lužnicí. Zeitz se tomuto obvinění bránil a odeslal vrchnosti žalobu na Thalwitzera, ve které uvedl, že ho Thalwitzer urazil na cti tím, že ho nazval „šelmou“ a „psem“ a vyhrožoval mu se zbraní v ruce.
13. Zpráva třeboňskému hejtmanovi Theobaldovi Karlovi z Liliensteinu o sporu mezi Johannem Thalwitzerem z Johanngeorgenstadtu a Lorentzem Zeitzem z Veselí nad Lužnicí, 26. 9. 1688.
14. Zpráva Johannu Thalwitzerovi z Johanngeorgenstadtu o řešení sporu mezi ním a Lorentzem Zeitzem, nedat.
15. Žaloba Lorentze Zeitze na Johanna Thalwitzera z Johanngeorgenstadtu v příčině nactiutrhaní, říjen 1688.
16. Zpráva purkmistra a rady města Veselí nad Lužnicí adresovaná třeboňskému hejtmanovi Karlovi Siebertovi z Liliensteinu, 18. 10. 1688.
17. Stížnost Matěje Harkase, řemeslníka cechu truhlářského, na doulebského rychtáře, nedat. Celý spor údajně vyvolal jeden z doulebských sousedů, u kterého Matěj Harkas pobýval. Spor eskaloval v tamější hospodě, když doulebský rychtář spolu s ostatními sousedy nazval Matěje Harkase „šelmou“, a ten mu nadávku oplatil.
18. Zpráva Lorenze Zeitze z Veselí nad Lužnicí třeboňskému hejtmanu o sporu mezi ním a Johannem Thalwitzerem z Johanngeorgenstadtu, říjen 1688.
19. Žaloba Lorenze Zeitze z Veselí nad Lužnicí na Johanna Thalwitzera z Johanngeorgenstadtu, říjen 1688.

20. *Stížnost podaná Vondrou Strádalem z Kundratic proti sousedovi Havelkovi u třeboňského hejtmána Theobalda Karla Sieberta z Liliensteinu, nedat.* Vondra Strádal si u vrchního hejtmána třeboňského panství stěžoval na opakované nactiutrhání ze strany souseda Havelky a jeho rodiny i čeládky. V textu nebyla zaznamenána žádná nadávka.
21. *Zpráva purkmistra a rady města třeboňskému hejtmánovi o sporu mezi Tobiášem Robem a kovářem Stydankou, 15. 7. 1690.* Tobiáš Rob nechtěl odprosit svého žalobce, kováře Stydanku, kterého předtím nařkl ze zlodějství.
22. *Zpráva třeboňskému hejtmánovi Theobaldu Karlovi Siebertovi o sporu mezi mlynářem Mathiasem Brabentzem a čeledínem mlynáře Tobiase Grostherra, nedat.* Tento spor o čest vznikl na základě odebrání obilí Tobiase Grostherra, jehož čeledínu Mathias Brabenetz začal vyhrožovat a nadávat slovy: „šelma, zloděj, vrah“.
23. *Žaloba lomnického souseda Václava Spousty na radního Prokopa Lamače, 26. 6. 1692.* Tento spor o čest se týkal nařčení Václava Spousty z Lomnice nad Lužnicí kvůli údajnému šíření pomluv ohledně domnělého cizoložství ženy Prokopa Lamače. Václav Spousta byl nazván Prokopem Lamačem „šelmou, klukem, zrádцем a zlodějem“. Spor mezi nimi byl ukončen smířlivě.
24. *Žaloba lomnického souseda Václava Spousty na radního Prokopa Lamače podaná u třeboňského hejtmána Theobalda Karla Sieberta z Liliensteinu, 1693.*
25. *Zpráva o sporu mezi rychtářem Hanušem Hajnem a farářem Martinem Schmitem třeboňskému hejtmánovi Eliáši Mayerhoferovi, nedat.* Nejprve byl nařčen rychtář farářem, že je „šelma“, následně sám rychtář nazval faráře touž nadávkou.
26. *Žaloba horusického mlynáře Jiřího Šputa na veselského primátora u třeboňského hejtmána Jana Jakuba Höflingera, 2. 11. 1697.* Jiří Šput měl nařizeno zahradit horusický rybník, veselský primátor s tím nesouhlasil a nazval Jiřího Šputa „šelmou, klukem a zlodějem“.
27. *Stížnost třeboňského zedníka Víta Kristiána na řemeslníka Šimona Überreitera, 30. 9. 1697.* Šimon Überreiter urazil řemeslnickou čest zedníka Víta Kristiána, když za ním dvakrát přišel do kamenolomu. V tomto sporu byly užity nadávky „šelma, zloděj, partykář“.
28. *Zpráva třeboňského hejtmána lomnickému magistrátu o sporu mezi radními Lorenzem Drahným a Danielem Ilignerem, 24. 2. 1703.* Daniel Iligner pohanil Lorenze Drahného v hospodě tak, že ho nazval „šelmou a zrádцем“. Byla mu

vyměřena pokuta a nařízeno vězení podle městských práv. Nařízení hejtmana však neuposlechl a nadále Lorenze Drahného urážel. Byla mu tedy vyměřena pokuta a několik dní ve vězení. Podle zprávy od vrchního hejtmana pokutu nezaplatil a do vězení ho nevsadili. Následně mu byla pokuta zvýšena, a pokud by ji nehodlal zaplatit, měli ho radní odeslat na zámek.

29. *Zpráva magistrátu města Lomnice nad Lužnicí o sporu mezi radními Lorenzem Drahným a Danielem Ilignerem, nedat.*
30. *Odpověď třeboňského hejtmana purkmistru a radě města Veselí nad Lužnicí týkající se sporu o čest mezi rychtářem Kristiánem Cejcem a syny veselského primátora, 15. 5. 1698.* Veselský rychtář byl údajně pohaněn syny veselského primátora. Tomuto rychtáři měla být navrácena čest, jak nařídil vrchní třeboňský hejtman veselskému magistrátu. Žádná konkrétní nadávka nebyla v odpovědi vrchního hejtmana zapsána.
31. *Stížnost Johanna Thalwitzera z Johanngeorgenstadtu na Lorenze Zeitze z Veselí nad Lužnicí kvůli nactiutrhaní, nedat.* Johann Thalwitzer si stěžoval na Lorenze Zeitze, že ho pohanil jako první tak, že ho nazval „šelmou, zlodějem a cizozemcem“.
32. *Odpověď Tobiasa Breitenbergera na stížnost Philippa Khelbla z Nové Bystřice podaná u třeboňského hejtmana Christopha Georga Sieberta z Liliensteinu, nedat.* Tobias Breitenberger obvinil Phillipa Khelbela, že ho nazval „šelmou a zlodějem“, když Breitenberger při rybolovu údajně prodával předražené ryby.
33. *Stížnost správce Hamru Melchiora Krumlovského na mostecké robotníky podaná u třeboňského hejtmana Jana Jakuba Höflingera, 13. 6. 1701.* Melchior Krumlovský podal stížnost na mostecké robotníky, protože stloukli tamního žida, kterého nazvali „šelmou“. Krumlovský pro ně žádal příkladný trest.
34. *Žádost mlynáře Jiřího Šputa o navrácení cti podaná u třeboňského hejtmana Jana Jakuba Fridricha Höflingera, 17. 3. 1703.* Jiří Šput byl obviněn z krádeže jistým Vrchotou, který ho poté nazval zlodějem. Jiří Šput se bránil, že tento čin nespáchal a žádal, aby mu bylo opět navráceno dobré jméno.
35. *Zpráva Georga Fridricha Wolffa o sporu ovčáka Martina Křížka z Jinonic, 24. 11. 1706.* Martin Křížek údajně kradl vrchnostenský dobytek se svým švagrem. Georg Fridrich Wolff ho z toho činu obvinil, ale Martin Křížek pošpinil jeho čest. Není zde uvedena žádná nadávka.
36. *Zpráva třeboňskému inspektorovi o sporu ovčáka Martina Křížka z Jinonic, 29. 11. 1706.*

37. *Inventář ovčáka Martina Křížka z Jinonic, 20. 11. 1706.*
38. *Odpověď veselského krejčovského cechu na stížnost krejčovského cechu z Kardašovy Řečice z důvodu pohanění řečických krejčí Vavřincem Studíkem, 6. 1. 1714.* Řečičtí krejčí byli údajně pohaněni veselským krejčím Vavřincem Studíkem v hospodě. Žádali veselský cech, aby jim zajistil obnovu dobrého jména a potrestání Studíka. Studík údajně nazval řečické krejčí „šelmami“. Došlo k vzájemnému pohanění. Řečičtí si přizvali svědka, ten nebyl ovšem vrchním třeboňským hejtmanem uznán za hodnověrného. Další svědek pohanění potvrdil, proto vrchní hejtman třeboňského panství nařídil uložit Studíkovi trest dle městských práv. Řečickým krejčím byla navrácena čest.
39. *Zpráva Frantze Hamohela o jeho domnělém svědectví ve sporu o čest mezi Vavřincem Studíkem a řečickými krejčími, 9. 1. 1714.*
40. *Zpráva třeboňskému hejtmanovi Mathiasi Dräplerovi od cechu krejčovského z Kardašovy Řečici, 10. 1. 1714.*
41. *Odpověď třeboňského hejtmana Mathiase Dräplera na stížnost řečických krejčí proti Vavřinci Studíkovi, 10. 1. 1714.*
42. *Zpráva třeboňské vrchnostenské kanceláře řečickému krejčovskému cechu, 26. 1. 1714.*
43. *Zpráva vrchnímu hejtmanovi Mathiasi Dräplerovi od krejčovského cechu z Kardašovy Řečice, 26. 1. 1714.*
44. *Žádost o vyřešení sporu mezi Vavřincem Studíkem a řečickými krejčími adresovaná hejtmanu třeboňského panství Mathiasovi Dräplerovi, 31. 1. 1714.*
45. *Odpověď vrchního hejtmana Mathiase Dräplera na zprávu správce, 31. 1. 1714.*
46. *Zpráva hejtmanů bechyňského kraje, Johanna Bernarda Caretta a Václava Antonína Netolického, třeboňskému hejtmanovi, 27. 2. 1714.*
47. *Zpráva třeboňskému hejtmanovi Mathiasi Dräplerovi od krajského hejtmana Václava Antonína Netolického kvůli sporu o čest mezi Vavřincem Studíkem a řečickými krejčími, 4. 3. 1714.*
48. *Odpověď třeboňského hejtmana Mathiase Dräplera na zprávu hejtmanů bechyňského kraje, Johanna Bernarda Caretta a Václava Antonína Netolického, o sporu mezi řečickými krejčími a Vavřincem Studíkem, 14. 3. 1714.*

49. *U lišovského magistrátu podaná stížnost Pavla Šilhy ze Slověnic proti poddanému Vodákovi z Lišova, 11. 1. 1716.* Poddaný Vodák poškodil čest Pavla Šilhy ze Slověnic tím, že jej v hospodě označil za „zloděje“.
50. *Zpráva purkmistra a rady města třeboňskému hejtmanovi Kašparovi Ignáci Dušerovi o sporu mezi Pavlem Šilhou ze Slověnic a Václavem Mázlem z Lišova, 16. 1. 1716.*
51. *Zpráva lišovskému magistrátu o sporu o čest mezi Václavem Mázlem a Pavlem Šilhou ze Slověnic, 16. 1. 1716.* Václav Mázl z Lišova nařkl Pavla Šilhu z krádeže a nazval ho „kradačem“. Obě strany byly přátelsky porovnány.
52. *Zpráva o sporu o čest mezi ševcem Janem Baumanem a radním Jáchymem Klosem adresovaná soběslavskému magistrátu, 29. 10. 1716.* Ze zprávy lze vyrozumět pouze to, že došlo k hanění a nactiuthrhání a vzniklý spor má být přiveden ke smíru.
53. *Písemné svědectví Jana Peuschla ve sporu o čest mezi Antonínem Jančíkem a řeznickým cechem, nedat.* Antonín Jančík označil v domě Jana Peuschla všechny řezníky za „šelmy“.
54. *Odpověď na stížnost kapitána dělostřelectva proti třeboňskému radnímu Jiřímu Mokrému, nedat.* Jiří Mokrý se bránil obvinění, že nařkl kapitána z nepoctivosti. Kapitán dělostřelectva (Stuckhauptmann) byl u radního ubytován. Jiří Mokrý jej obvinil, že zabil jeho psa.
55. *Stížnost zahájského faráře proti lomnickým sousedům adresovaná třeboňskému hejtmanovi Vojtěchovi Zelenkovi, 9. 2. 1720.* Spor se týkal farářova hospodáře Bartoloměje a Johanese Studeného i Václava Křena. Farářův hospodář dal údajně podnět ke vzniku sporu, neboť lomnické sousedy neuctivě urážel z oken hospody.
56. *Zpráva purkmistra a rady města Lomnice nad Lužnicí Vojtěchovi Václavovi Zelenkovi o sporu mezi hospodářem zahájského faráře a lomnickými sousedy, 16. 2. 1720.*
57. *Zpráva správce jindřichohradeckého špitálu třeboňskému hejtmanovi Vojtěchovi Václavovi Zelenkovi o sporu mezi Vojtěchem Zaulem z Pleší a Martinem Baršem ze Záhoří, 4. 2. 1722.* Martin Barš obvinil Vojtěcha Zaula z krádeže. Václav Bernard Čapek, správce špitálu, žádal pro Zaula navrácení jeho cti. Obě strany byly opět přátelsky porovnány. Ve zprávě se Čapek také zmínil o na cti zlehčené Kateřině Dvořákové.

58. *Odpověď na zprávu správce jindřichohradeckého špitálu třeboňskému hejtmanovi Vojtěchovi Václavovi Zelenkovi, 16. 2. 1722.*
59. *Zpráva o výsledku Sofie Hronkové přiložená ke sporu o čest mezi Pavlem Zaulem z Pleší a Martinem Baršem ze Záhoří, nedat.*
60. *Zpráva třeboňskému hejtmanovi od správce jindřichohradeckého špitálu, 26. 2. 1722.*
61. *Zpráva správce špitálu Václava Bernarda Čapka třeboňskému hejtmanovi Vojtěchovi Václavovi Zelenkovi, 5. 3. 1722.*
62. *Stížnost podaná Jakubem Hetigem na soběslavského primátora u třeboňského hejtmana, nedat.* Tento spor o čest se týkal pohanění Jakuba Hetiga, kterého soběslavský primátor nazval „lhářem, šelmou“. Spor se odehrával v domě soběslavského primátora, kde následně došlo i k vzájemnému nactiutrhání.
63. *Stížnost vlastibořského rychtáře Jiřího Podlahy na soběslavského konšela Matouše Blažka z Malé Strany podaná u třeboňského hejtmana Vojtěcha Václava Zelenky, nedat.* Rychtář Matouš Blažek pošpinil jméno rychtáře, když ho označil za „zloděje“. Rychtář ho rovněž urazil nadávkou „šelma“. Vrchní třeboňský hejtman nabádal obě strany k přátelskému usmíření.
64. *Odpověď třeboňského hejtmana Vojtěcha Václava Zelenky na stížnost podanou vlastibořským rychtářem Jiřím Podlahou na soběslavského konšela Matouše Blažka, 21. 6. 1727.*
65. *U třeboňského hejtmana podaná stížnost lužnického sousedy Kašpara Šafáře na kováře z Lužnice kvůli nactiutrhání Šafářovy ženy, 19. 10. 1728.* V tomto sporu o čest se jednalo o čest manželky Kašpara Šafáře, tu pohanil kovář z Lužnice a jeho rodina. Byly užity nadávky „kurva vojanská, panchartská“. Spor vznikl na základě dřívější roztržky mezi Šafářovou ženou a dcerou dotyčného kováře, kdy došlo rovněž k nactiutrhání.
66. *Zpráva purkmistra a rady města Veselí nad Lužnicí třeboňskému hejtmanovi Augustinovi Ferdinandovi Olbrichtovi o sporu o čest mezi zedníkem Jiřím Lucernou a veselským rychtářem, 24. 10. 1729.* Případ zedníka Jiřího Lucerny začal, když vdova Mujšová si chtěla nechat postavit dům právě od Lucerny. Mujšová mu zaplatila předem, ale Lucerna jí dům nepostavil. Za tento podvod mu byl vyměřen několikátýdenní arest, ve kterém se choval nepatřičně a pošpinil čest veselského rychtáře, když ho označil za „šelmou“.

67. *Stížnost podaná třeboňskému hejtmanovi Augustinovi Ferdinandovi Olbrichtovi od mlynáře Jakuba Kocvary proti Vítu Studenému ze Střepce, 16. 3. 1729.* Vít Studený údajně nazval ženu Jakuba Kocvary „kurvou“. Jakub Kocvara žádal o navrácení manželčiny cti.
68. *Odpověď třeboňského hejtmana na zprávu od purkmistra a rady města Veselí nad Lužnicí o sporu o čest mezi Jiřím Lucernou a veselským rychtářem, 17. 3. 1729.*
69. *Odpověď purkmistra a rady města Veselí nad Lužnicí adresovaná třeboňskému hejtmanovi Augustinovi Ferdinandovi Olbrichtovi o sporu o čest mezi Jiřím Lucernou a veselským rychtářem, 16. 9. 1729.*
70. *Odpověď třeboňského hejtmana na zprávu purkmistra a rady města Veselí nad Lužnicí, o sporu o čest mezi veselským rychtářem a Jiřím Lucernou, 16. 9. 1729.*
71. *Stížnost protivínského hejtmana Michaela Ferdinanda Zemana na svinecké poddané, 28. 10. 1729.* Spor se týkal poddaného Johanna Klímy, který byl nazván svineckými poddanými „šelmou“.
72. *Zpráva třeboňského hejtmana purkmistru a radě města Veselí nad Lužnicí o případu Jiřího Lucerny a veselského rychtáře, 29. 10. 1729.*
73. *Žádost zedníka Jiřího Lucerny adresovaná třeboňskému hejtmanovi Augustinovi Ferdinandovi Olbrichtovi ve sporu mezi Lucernou a veselským rychtářem, nedat.*
74. *Žaloba suchdolského rychtáře Tomáše Chada na souseďa Jana Floriána podaná u třeboňského hejtmana Augustina Ferdinanda Olbrichta, nedat.* Jan Florián údajně zhanil Tomáše Chada v přítomnosti jeho manželky. Byly užity nadávky „šelma, partykář, zloděj“.
75. *Stížnost Johanna Georga Schöwela z Lomnice nad Lužnicí podaná proti mazelovskému rychtáři, 1. 1. 1730.* Schöwel si stěžoval na nactiutrhání za strany rychtáře. Žádná nadávka nebyla explicitně vyjádřena.
76. *Svědectví Jiřího Savnaty ze Soběslavi podané kvůli nactiutrhání Anastázie Hofmanové Zachariášem Gloßem a Jakubem Buzkem, 3. 4. 1730.* Anastázie Hofmanová byla pohaněna v době své nepřítomnosti v kostele v Soběslavi. Ze strany Zachariáše Gloße padlo několik výhrůžek.
77. *Zpráva třeboňskému hejtmanovi podaná purkrabím Johannem Schusterem z důvodu uvězněného Václava Maltze, 4. 2. 1735.* Spor se odehrával v Kardašově Řečici.

- Wentzl Maltz údajně poškodil čest Johanna Schustera. Za což byl uvězněn a následně propuštěn.
78. *Zpráva hejtmana z Jindřichova Hradce o případu uvěznění Václava Maltze, 4. 2. 1735.*
79. *Zpráva od purkrabího z Kardašovy Řečice o případu uvěznění Václava Maltze, 5. 2. 1735.*
80. *Zápis sporu o čest mezi Terezií Pešinovou a Josefem Preitenbergerem porízený písařem radním Antonínem Vondrou, 13. 9. 1735.* Terezie Pešinová veřejně pošpinila čest Josefa Preitenbergera, když ho označila za „kluka, taškáře. Josefa Preitenbergera odprosila, a tak byly obě strany porovnány.
81. *Žaloba podaná Josefem Preitenbergerem v Třeboni proti Terezii Pešinové, 22. 9. 1735.*
82. *Zpráva vrchnímu hejtmanovi kvůli urážce krčmáře z Ratají, 8. 9. 1736.* Spor o čest byl ukončen smírem.
83. *Zpráva třeboňskému hejtmanovi od Johanna Georga Schustera, 8. 5. 1740.* Spor se týkal řípeckého pastýře, si svévolně přivlastnil koně. Johann Georg Schuster si na pastýř stěžoval, že ho urazil hanlivými slovy.
84. *Zpráva třeboňskému hejtmanovi od řečického purkrabího Johanna Georga Schustera, 13. 5. 1740.*
85. *Zpráva Josefa Antonína Záhorky adresovaná třeboňskému hejtmanovi Vojtěchovi Václavovi Zelenkovi, nedat.* Josef Záhorka žádal o navrácení své cti.
86. *Žaloba primátora Johanna Zemanna proti nactiutrhání Johannem Scharingerem, 23. 11. 1744.* Johann Scharinger pošpinil čest Johanna Zemanna, když ho označil za „lháře“. Celý spor vznikl kvůli nezaplacenému dluhu Johanna Scharingera u místního krčmáře.
87. *Zpráva purkmistra a rady města Třeboně o sporu mezi Johannem Scharingerem a Johannem Zemanem, 17. 12. 1714.*
88. *Zpráva adresovaná radnímu Johannovi Scharingerovi, 4. 1. 1745.*
89. *Odpověď třeboňského radního Johanna Scharingera, 11. 1. 1745.*
90. *Zpráva radnímu města Třeboně Johannovi Scharingerovi o sporu mezi ním a primátorem Johannem Zemanem, 16. 1. 1745.*

91. *Zpráva purkrabímu o sporu mezi Jiřím Veselým a pastýřem Steinwurfem, 20. 9. 1745.* Nedokončený spor, který vznikl na základě hanlivých slov vyřčených Steinwurfem vůči Jiřímu Veselému. Nadávky nebyly zapsány.
92. *Stížnost Sofie Renčové podaná u třeboňského hejtmána na lomnického rychtáře Šimona Hobla, 1. 6. 1746.* Sofie Renčová si stěžovala u vrchnosti, že ji lomnický rychtář urazil na cti, když ji obvinil z krádeže a označil za „kurvu a canalii“. Sofii Renčové byl vyměřen trest, ale Sofie Renčová se nechtěla s veselským rychtářem přátelsky porovnat.
93. *Odpověď třeboňského hejtmána lomnickému magistrátu na stížnost Sofie Renčové, 3. 1. 1746.*
94. *Zpráva purkmistra a rady města Lomnice nad Lužnicí třeboňskému hejtmánovi Thomasovi Burckhardovi o sporu o čest mezi Sofií Renčovou a Šimonem Hoblem, 10. 6. 1746.*
95. *Zpráva o nedokončeném sporu mezi Sofií Renčovou a rychtářem Šimonem Hoblem, 21. 6. 1746.*
96. *Stížnost Jakuba Zelenky na rychtáře Prokopa Bejlovce podaná veselskému magistrátu, 17. 4. 1749.* Jakub Zelenka žádal navrácení cti pro své dcery, které byly nazvány „kurvami“ Prokopem Bejlovcem.
97. *Žaloba podaná Frantzem Antonem Ragersdorfem na Václava Daňka z důvodu nactiutrhání, 12. 12. 1742.* Frantz Anton Ragersdorf byl ubytován u Václava Daňka, který ho údajně nařkl, že je „grobián“. Celý spor vznikl v domě Václava Daňka, když Ragersdorf poručil svému čeledínu, aby odehnal k němu zaběhnutou slepici. Václav Daněk obvinil čeledína, že ji ukradl a následně ho uhodil. Ragersdorf se svého čeledína zastal. Obě strany byly porovnány. Václav Daněk byl potrestán několikadenním vězením.
98. *Odpověď Václava Hofmana (Daňka) na žalobu podanou Frantzem Antonem Ragersdorfem, nedat.* V této odpovědi se Václav Hofman (Daněk) bránil obvinění Frantze Antona Ragersdorfa, že způsobil roztržku.
99. *Zpráva třeboňského hejtmána o sporu mezi Václavem Daňkem a Frantzem Antonem Ragersdorfem adresovaná soběslavskému magistrátu, 19. 12. 1742.*
100. *Zpráva purkmistra a rady města Soběslavi třeboňskému hejtmánovi Augustinovi Ferdinandovi Olbrichtovi o sporu mezi Frantzem Antonem Ragersdorfem a Václavem Daňkem, 12. 1. 1743.*

101. Odpověď Václava Hofmana (Daňka) na žalobu podanou Frantzem Antonem Ragersdorfem, 15. 1. 1743.

102. Nedokončená zpráva třeboňskému hejtmanovi o nactiutrhání hospodyně, nedat.

V tomto sporu byla pohaněna žena nadávkami „bestie a svině“.

Tabulka č. 1: Zastoupení mužů a žen ve sporech o čest na třeboňském panství (1650-1750)

obžalovaný	celkem	z toho žalobcem			
		muž	muž zastoupen mužem	žena	žena zastoupena mužem
muž	44	37	2	2	3
žena	2	1	0	1	0

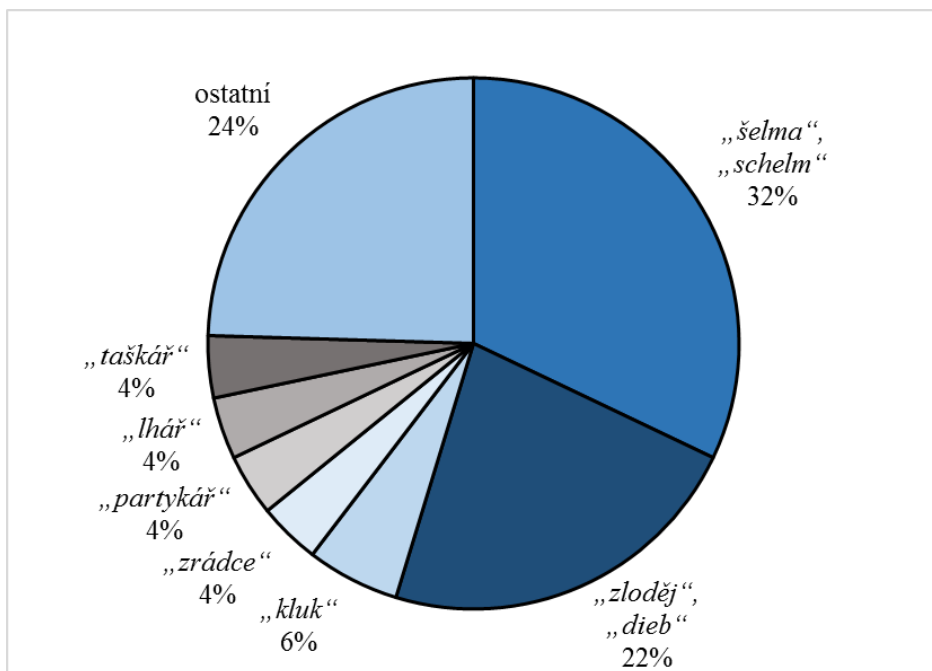
Tab. č. 2: Četnost nadávek určených muži ve sporech o čest na třeboňském panství v letech 1650-1750

nadávká určená muži	četnost použití	podíl v %
„šelma“, „schelm“	17	32
„zloděj“, „dieb“	12	22
„kluk“	3	6
„zrádce“	2	4
„partykár“	2	4
„lhář“	2	4
„taškář“	2	4
„kat“	1	2
„hundt“ (pes)	1	2
„mörder“ (vrah)	1	2
„kradač“	1	2
„škůdce“	1	2
„panchart“	1	2
„grobián“	1	2
„kněz“	1	2
„bauer“ (sedlák)	1	2
„hundtschlager“	1	2
„huntzfut“ (huncfut)	1	2
„landlaufer“ (cizozemec)	1	2
„strassenräuber“ (loupežník)	1	2

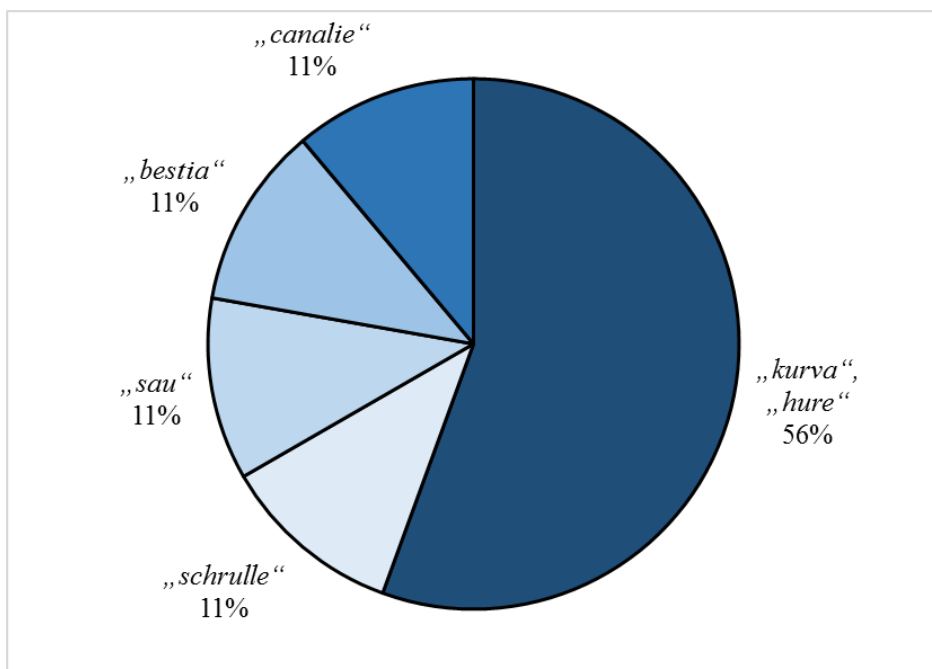
Tab. č. 3: Četnost nadávek určených ženě ve sporech o čest na třeboňském panství v letech 1650-1750

nadávká určená ženě	četnost použití	podíl v %
„kurva“, „hure“	5	56
„schrulle“ (bláznivá ženská)	1	11
„sau“ (svině)	1	11
„bestia“ (bestie)	1	11
„canalie“ (lůza)	1	11

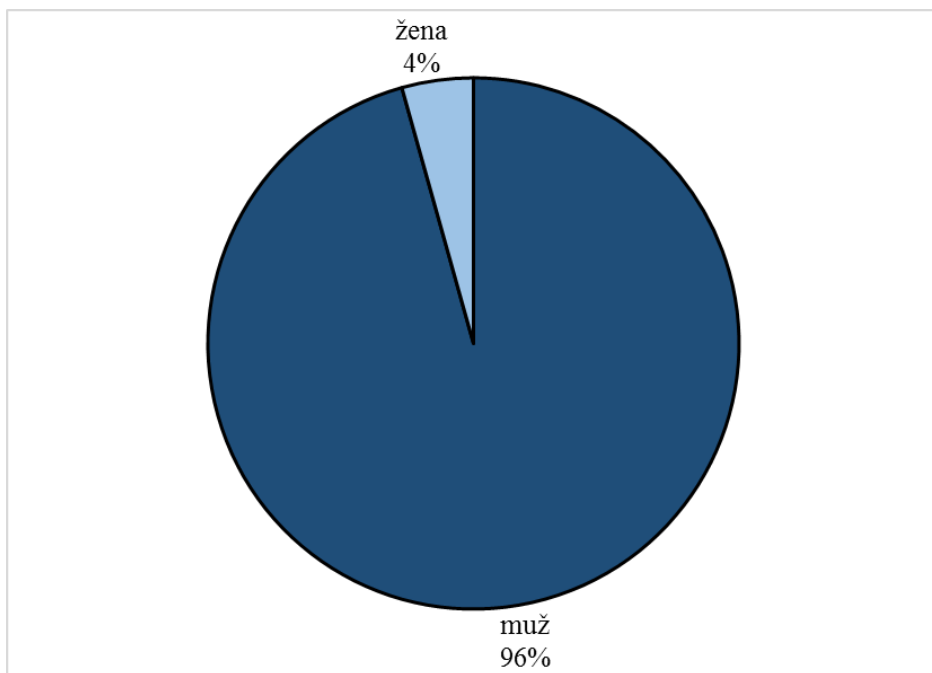
Graf č. 1: Četnost nadávek určených muži ve sporech o čest na třeboňském panství v letech 1650-1750

Graf č. 2: Četnost nadávek určených ženě ve sporech o čest na třeboňském panství v letech 1650-1750

Graf č. 3: Rozdělení obžalovaných podle pohlaví ve sporech o čest na třeboňském panství v letech 1650-1750

Graf č. 4: Rozdělení žalobců podle pohlaví ve sporech o čest na třeboňském panství v letech 1650-1750

